

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Joonatan Suokas

Uudistuneen rahanpesulain vaatimukset kirjanpitoa toimeksiannosta tekeville

Opinnäytetyö

Syksy 2020

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Liiketalouden tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Liiketalouden tutkinto-ohjelma

Tekijä: Joonatan Suokas

Työn nimi: Uudistuneen rahanpesulain vaatimukset kirjanpitoa toimeksiannosta tekeville

Ohjaaja: Tuulia Potka-Soininen

Vuosi: 2020

Sivumäärä: 70

Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia yleinen opas kirjanpitäjille uudistuneen rahanpesulainsäädännön velvoitteiden noudattamiseksi. Opinnäytetyöllä asetettiin kolme tutkimuskysymystä, joilla hankittiin tarvittava tieto oppaan laatimiseen. Ensimmäinen tutkimuskysymys oli: Mitä on rahanpesu? Opinnäytetyön toinen tutkimuskysymys oli: Mitä kansainvälisiä toimia rahanpesun estämiseksi tehdään? Ja kolmas ja viimeinen tutkimuskysymys oli: Miten rahanpesulaki on muuttunut vuonna 2017 toteutetussa uudistuksessa, ja miten tämä näkyy kirjanpitäjien arjessa?

Opinnäytetyössä tutkitaan rahanpesuilmiötä siitä tehdyn tutkimuskirjallisuuden avulla luvuissa kaksi, kolme ja osittain luvussa neljä. Toisen luvun pääaiheena ovat rahanpesun vaiheet, jotka ovat sijoitus-, harhautus- ja palautusvaihe. Lisäksi toisessa luvussa tutkitaan rahanpesun ilmenemistä nykypäivänä ja selvitetään erityisesti virtuaalivaluuttojen ja digitaalisten pelien tarjoamia mahdollisuuksia rahanpesuun.

Kolmannessa luvussa tutustutaan rahanpesun historiaan Suomessa ja selvitetään, miten siihen liittyviin eri rikosnimikkeisiin voi syyllistyä. Neljännessä luvussa käydään läpi opinnäytetyön tutkimuksen toteutus ja tiedonhankinta. Viidennessä luvussa perehdytään tärkeimpiin kansainvälisiin rahanpesun vastaisiin toimijoihin ja Euroopan parlamentin rahanpesudirektiiveihin, joista vuonna 2015 annettu neljäs rahanpesudirektiivi on opinnäytetyön kannalta olennaisin.

Kuudennessa luvussa tutkitaan rahanpesulain kokonaisuudistusta ja sitä, mitä muutoksia neljäs rahanpesudirektiivi on siihen tuonut vertailemalla nykyistä lakia edelliseen rahanpesulakiin. Seitsemännessä luvussa selvitetään uudistuneen rahanpesulain tuomat keskeiset velvoitteet kirjanpitäjille ja miten nämä velvoitteet toteutetaan. Opinnäytetyön viimeinen luku sisältää opinnäytetyön tekijän omaa pohdintaa ja yhteenvedon työstä.

¹ Asiasanat: rahanpesu, rahanpesulaki, rahanpesudirektiivi

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: SeAMK Business and Culture

Degree programme: Business Management

Author: Joonatan Suokas

Title of thesis: Requirements of the reformed Money Laundering Act for accountants

Supervisor: Tuulia Potka-Soininen

Year: 2020

Number of pages: 70

Number of appendices: 1

The aim of this thesis was to create a manual for accountants that would explain how to follow the decrees of the new Money Laundering Act. The thesis set three research questions, which provided the information needed to compile the guide. The first one was: What is money laundering? The second research question was: What international measures are taken to prevent money laundering? And the third and final research question was: How has the Money Laundering Act changed in the 2017 reform, and how has it reflected in the daily life of accountants?

This thesis studies money laundering with the help of the literature in chapters two, three, and partly in chapter four. The keynote of the second chapter are the stages of money laundering, which are placement, layering and integration. The second chapter also examines how money laundering manifests itself in the present day, focusing on the opportunities that virtual currencies and modern games offer for money laundering.

The third chapter delves into the history of money laundering in Finland, and the different types of offences defined by the law. The fourth chapter reviews the implementation of the thesis study and data acquisition. The fifth chapter looks at the key international anti-money laundering operators and the European Parliament's Money Laundering Directives, of which the fourth one, issued in 2015, is the most essential for this thesis.

The sixth chapter studies the overall reform of the Money Laundering Act and the changes the fourth Money Laundering Directive has brought to it in Finland. This comparison was done between the new and the previous Money Laundering Act. The seventh chapter investigates the main obligations the new Money Laundering Act involves for accountants, and how these obligations can be fulfilled in practice. The eighth and final chapter of the thesis consists of the writer's discussion and summary of the thesis.

¹ Keywords: money laundering, money laundering law, money laundering directive

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	6
Käytetyt termit ja lyhenteet.....	7
1 JOHDANTO	8
1.1 Opinnäytetyön ajankohtaisuus	9
1.2 Tutkimuksen tavoitteet	9
1.3 Opinnäytetyön rakenne	11
2 RAHANPESU	12
2.1 Mitä rahanpesu on	12
2.2 Rahanpesun ilmeneminen.....	13
2.3 Rahanpesun vaiheet	14
2.4 Rahanpesu nykypäivänä	17
3 RAHANPESU SUOMESSA.....	20
3.1 Transaktiot Suomessa.....	20
3.2 Rikосnimikkeet.....	21
4 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSOSUUS	23
4.1 Opinnäytetyön tavoite.....	23
4.2 Tutkimusaineiston hankinta	23
5 KANSAINVÄLINEN SÄÄNTELY RAHANPESUA VASTAAN	25
5.1 Financial Action Task Force	25
5.2 Euroopan unionin sisäiset toimet.....	26
5.2.1 Ensimmäinen rahanpesudirektiivi	26
5.2.2 Toinen rahanpesudirektiivi	26
5.2.3 Kolmas rahanpesudirektiivi	27
5.2.4 Neljäs rahanpesudirektiivi	28
5.2.5 Maksajantietoasetukset	30

6	RAHANPESULAIN UUDISTUS	31
6.1	Ilmoitus- ja selonottovelvollisuus	31
6.2	Riskiperusteisuus ja ilmoitusvelvollisen riskiarvio	33
6.3	Asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen	35
6.3.1	Yksinkertaistettu tuntemisvelvollisuus	36
6.3.2	Tehostettu tuntemisvelvollisuus	36
6.3.3	Tosiasiallisten edunsaajien tunnistaminen	37
6.3.4	Poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt	38
6.4	Tietojen säilytys ja työntekijöiden koulutus	39
6.5	Valvontaviranomaiset ja hallinnolliset seuraamukset.....	40
7	KIRJANPITOTEHTÄVIÄ TOIMEKSIANNOSTA TEKEVIEN VELVOLLISUUDET	41
7.1	Kirjanpitäjien kohtaamat haasteet	41
7.2	Kirjanpitäjien keskeisimmät velvoitteet	42
7.2.1	Rahanpesun valvontarekisteriin ilmoittautuminen	42
7.2.2	Riskiarvion laatiminen	42
7.2.3	Asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen.....	43
7.2.4	Asiakassuhteen seuraaminen	44
7.2.5	Velvoitus tehdä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukseen	44
7.3	Rahanpesuindikaattorit.....	44
8	TUTKIMUSTULOKSET JA YHTEENVETO	46
8.1	Tutkimustulokset	46
8.2	Yhteenveto ja opinnäytetyön eteneminen.....	48
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	53

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Laadullisen tutkimuksen eteneminen (Kananen 2015, 128).	10
Kuvio 2. Opinnäytetyön eteneminen.	11
Kuvio 3. Rahanpesun 3-vaiheinen malli (Andersén 2020, 21).	14
Kuvio 4. Transaktiot Suomeen ja Suomesta ulkomaille vuonna 2019 (Vuosikertomus rahanpesun selvittelykeskus 2019, 17).	21
Kuvio 5. Riskiarvion laadinta (Aluehallintovirasto 2017, 3–5).....	35
Kuvio 6. Tosiasiallisella edunsaajalla tarkoitetaan aina henkilöä (Andersén 2020, 92).	38
Kuvio 7. Poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö lähipiireineen (Andersén 2020, 91).....	39
Kuvio 8. Kirjanpitäjien rahanpesuindikaattorit (Keskusrikospoliisi 2019, 19–20).....	45
Kuvio 9. Rahanpesulain tuomat velvollisuudet kirjanpitäjälle.	47
Taulukko 1. Rahanpesuilmoitusten määrä luokittain (Vuosikertomus rahanpesun selvittelykeskus 2019, 15).....	33

Käytetyt termit ja lyhenteet

Konfiskaatio	Rikoshyödon takavarikointi
Ilmoitusvelvollisuus	Tietyille elinkeinonharjoittajille määrätty velvollisuus tehdä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukseen epäilyttävästä liiketoimesta.
Smurffaus	Perinteisin rahanpesun tapa. Toteutetaan useiden välikäsien ja pienten transaktiokokojen avulla huomion välttämiseksi.
Hawala-pankki	Pankkiireiden välisiin sopimuksiin perustuva varainsiirtomekanismi, jossa henkilön maksaessa Hawala-pankkiirille hän saa velkatunnisteen, jonka hän voi realisoida toisella Hawala-pankkiirilla.
FATF	Financial Action Task Force
Phishing-ilmio	Yritysten tai yksityishenkilöiden yksityisten tietojen, esimerkiksi pankkitilitietojen, kalastelua huijaamalla.
Muuli	Henkilö, jota rahanpesijat käyttävät varojen siirtämiseen maksua vastaan niiden alkuperän häivyttämiseksi.
Veroparatiisi	Matalan verotuksen ja tiukan pankkisalaisuuden valtio, joka ei noudata kansainvälisiä sääntöjä.
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development eli taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö
IOSCO	International Organization of Securities Commissions eli kansainvälinen arvopaperimarkkinavalvojen yhteisö
HE	Hallituksen esitys
Ulkoinen kirjanpitäjä	Kirjanpitoa toimeksiannosta ammatikseen tekevä henkilö.

1 JOHDANTO

Andersénin (2020, 11) mukaan rahanpesusta ei Suomessa puhuta juuri mitään siitä huolimatta, että siihen liittyen on meneillään historiallisen laajoja rikostutkintoja Ruotsissa, Virossa ja Tanskassa. Näissä rikostutkinnoissa on mukana myös suomalaisia tahoja. Rahanpesunvalvonnassa on tapahtunut suuri yhteiskunnallinen muutos viime vuosina. Suomalaisten taloudellista toimintaa valvovat tuhannet ilmoitusvelvolliset ja kysyttäessä heidän täytyy todistaa, että he eivät ole osallisena rahanpesussa. Andersénin (s. 11) mukaan ilmoitusvelvolliset ja valvottavat eivät vielä täysin ymmärrä valvonnan ja uusien roolien vakavuutta. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen valvonnan kiristyminen on seuraus, joka näkyy suomalaisten arkipäivässä maailman turvallisuustilanteen kiristymisen takia (mts. 11). Andersén (s. 13) toteaa, että rahoitusjärjestelmien valvonnan tiukentuminen ja seurannan lisääminen ovat pieni kustannus ja vaiva verrattuna siihen, että rahoitusjärjestelmän väärinkäyttäminen olisi sallittua: kuinka helppoa rikollinen toiminta olisikaan, jos siinä voitaisiin vapaasti käyttää rahoitusjärjestelmää hyväksi.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (L 28.6.2017/444) on tullut asteittain voimaan heinäkuun kolmannesta päivästä alkaen vuonna 2017. Lain uudistuksella on pantu täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston asettama direktiivi (EU 2015/849), josta käytetään myös nimeä neljäs rahanpesudirektiivi. Lisäksi uudistuneella lailla laitettiin täytäntöön direktiivi varainsiirtojen mukana toimitettavista tiedoista eli niin sanottu maksajan tiedot -asetus (EU 2015/847). Uudistuneen lainsäädännön tavoitteena on torjua talousrikollisuutta ja harmaata taloutta aiempaa tehokkaammin, sillä talousrikollisuus on yleisin rikollisuuden muoto Suomessa rahanpesun taustalla (Sisäministeriö 2017).

Rahanpesusta ja ilmoitusvelvollisuudesta on vuosien saatossa tehty useita tutkimuksia, mutta pelkästään kirjanpitoja toimeksiannosta tekevien (työssä tästä lähtien kirjanpitäjä) näkökulmasta tutkimuksia ei ole juurikaan tehty. Muissa kirjanpitäjien velvollisuuksia tutkivissa opinnäytetoissa ollaan pääosin keskitytty lain tuomiin velvollisuuksiin, mutta niiden käytännön toteutuksen kertominen on jätetty pienemmälle painoarvolle. Tämän takia tämä opinnäytetyö keskittyy tuomaan tähän tutkimusalueeseen mukaan kirjanpitäjien näkökulmaa rahanpesun havaitsemiseen, ilmoitusvelvollisuuteen, muihin uuden rahanpesulain tuomien vaatimusten täyttämiseen ja miten nämä vaatimukset käytännössä toteutetaan.

1.1 Opinnäytetyön ajankohtaisuus

Uudistunut rahanpesulaki (L 28.6.2017/444) ja ilmiön esiintyminen uutisissa tekevät opinnäytetyön aiheesta ajankohtaisen. Uudistunut rahanpesulaki ei ole kokonaisuudessaan ollut vielä kauan voimassa. Sen viimeisimmät pykälät, 6 luvun 2 ja 3 §, ovat tulleet voimaan 1 tammikuuta 2019. Andersén (2020, 11) huomauttaa myös, että rahanpesuun liittyvää keskustelua on Suomessa todella vähän ottaen huomioon esimerkiksi sen esiintymisen mediassa viime vuosina. Uutiset koskevat esimerkiksi uuden lain asettamien vaatimusten noudattamatta jättämistä ja tietenkin rahanpesuepäilyjä. Huotilainen (2019) kirjoittaa Talouselämän artikkelissa S-Pankin saamasta lähes miljoonan euron seuraamusmaksusta, joka koski rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen velvollisuuksien laiminlyöntiä. Samanlaisen sakon sai ruotsalaispankki SEB Ruotsin finanssivalvonnalta Baltian maiden kohonneen rahanpesuriskin huomiotta jättämisestä (Rokka 2020). Lisäksi viime vuosina on uutisoitu rahanpesuepäilyksistä, joissa on osallisena myös pohjoismaisia pankkeja. Karkkola (2018) kirjoitti talouselämässä, että Nordeassa epäillään laajaa kansainvälistä rahanpesutapausta.

Opinnäytetyön aihe on siis ajankohtainen ottaen huomioon uudistuneen rahanpesulain ja sitä käsittelevän ilmiön esiintymisen mediassa viime vuosien aikana. Uutisointia seuraamalla voidaan myös havaita, että ilmiö on vaikeasti kitkettävä ongelma rahoitusjärjestelmistä ja ilmoitusvelvolliset eivät ole vielä täysin ymmärtäneet heidän uusia velvollisuuksiaan, mikä on nähtävissä heidän saamissaan seuraamusmaksuissaan.

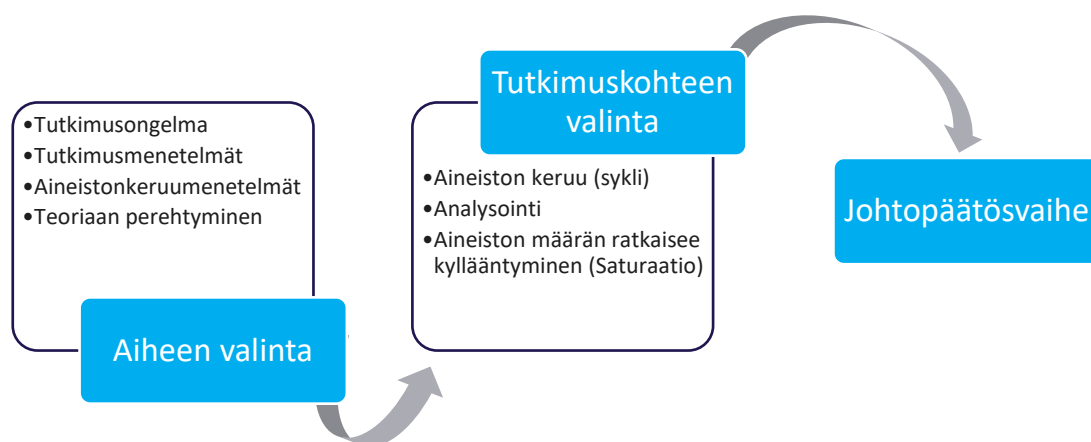
1.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kirjallisuuden, lainsäädännön ja viranomaisten antamien ohjeiden avulla luoda kirjanpitäjälle opas rahanpesulain vaatimusten noudattamiseksi ja rahanpesun tunnistamiseksi. Opinnäytetyön tutkimusongelmaksi voidaan siis katsoa: *Miten uudistunut rahanpesulaki vaikuttaa kirjanpitotehtäviä toimeksiannosta tekevien työhön ja miten kirjanpitäjä voi havaita rahanpesua?* Opinnäytetyölle on asetettu kolme tutkimuskysymystä, joiden avulla saavutetaan tutkimuksen tavoitteet.

Opinnäytetyön ensimmäinen tutkimuskysymys on: *mitä on rahanpesu?* Tähän vastataan tutustumalla rahanpesun määritelmään, historiaan, vaiheisiin ja yleisimpiin toteutustapoihin. Opinnäytetyön toinen tutkimuskysymys on: *Mitä kansainvälisiä toimia rahanpesun estämiseksi*

tehdään? Tähän kysymykseen vastataan tutustumalla kansainvälisiin rahanpesun vastaisiin toimijoihin ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiveihin. Kolmas tutkimuskysymys on: *Miten rahanpesulaki on muuttunut vuonna 2017 toteutetussa uudistuksessa ja miten tämä näkyy kirjanpitäjien arjessa?* Tähän kysymykseen vastataan vertailemalla uutta ja vanhaa rahanpesulakia. Lisäksi tässä vaiheessa selvitetään, miten lakiuudistus vaikuttaa kirjanpitotehtäviä toimeksiannosta tekevien työhön ja kuinka kirjanpitäjä voi havaita rahanpesua toiminnassaan.

Tutkimus tehdään laadullisena tutkimuksena, koska laadullinen tutkimus pyrkii ilmiön ymmärtämiseen (Kananen 2015,127). Rahanpesun ymmärtäminen ilmiönä on olennainen osa tätä opinnäytetyötä, joten laadullinen tutkimus sopii tältä kannalta hyvin opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi. Lisäksi Kananen (s. 132) kirjoittaa, että laadullisen tutkimuksen tekijän ei aina tarvitse lähteä kentälle suorittamaan tutkimustaan, sillä siihen liittyen voi olla jo valmiiksi kirjoitettua aineistoa. Aineistoksi käy hänen mukaansa mikä tahansa kirjoitettu materiaali ja joissakin tapauksissa aineisto voi perustua kokonaan valmiisiin dokumentteihin. Tämän opinnäytetyön aihe koskee rahanpesulain uudistumista, joten siihen liittyvää lainsäädäntöä ja viranomaisten ohjeita, kuten hallituksen esityksiä, Euroopan parlamentin direktiivejä ja aluehallintoviraston ohjeita, on käytettävissä tutkimuksessa apuna. Kansainvälisenä ongelmana rahanpesuun liittyvää materiaalia löytyy myös muilla kielillä. Aihetta on tutkittu myös suomalaisessa kirjallisuudessa ja siitä on tehty väitöskirjoja. Aihealueesta löytyvän materiaalin takia laadullinen tutkimus valmiin aineiston pohjalta soveltuu hyvin tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi.

Kuvio 1. Laadullisen tutkimuksen eteneminen (Kananen 2015, 128).

1.3 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyö rakentuu rahanpesuilmion ympärille edeten rahanpesuilmion tutkimisen kautta rahanpesulain uudistukseen ja lopulta selvittämään, miten uudistunut rahanpesulaki näkyy kirjanpitäjän arjessa ja miten kirjanpitäjä voi havaita rahanpesua toiminnassaan.

Ensimmäinen luku aloitetaan perustelemalla tutkimus, esittämällä tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoite. Toinen ja kolmas luku keskittyvät rahanpesuun käsitteenä ja miten se ilmenee nykypäivänä. Toisessa luvussa aloitetaan opinnäytetyön teoriaosuus selvittämällä, mitä rahanpesu on, käymällä läpi sen historia, vaiheet ja mahdolliset toteutustavat. Kolmannessa luvussa selvitetään, milloin rahanpesu on kriminalisoitu Suomessa ja minkälaisia rikosnimikkeitä kyseiseen rikollisuuden alaan liittyy. Neljäs luku keskittyy opinnäytetyön tutkimusosuuden avaamiseen. Tässä luvussa kerrotaan työssä käytetyistä tutkimusmenetelmistä ja tiedonhankinnan keinoista.

Viides, kuudes ja seitsemäs luku keskittyvät rahanpesun vastaiseen kansainväliseen yhteistyöhön, rahanpesulain uudistumiseen ja kirjanpitäjän asemaan. Viidennessä luvussa keskitytään rahanpesun vastaiseen kansainväliseen yhteistyöhön. Luvun tarkoituksena on selvittää mitä kansainvälisiä rahanpesun vastaisia toimijoita on ja miten Euroopan parlamentin rahanpesudirektiivit ovat vaikuttaneet Suomen lainsäädäntöön. Kuudennessa luvussa käydään yksityiskohtaisesti läpi uudistunut rahanpesulaki vaatimuksineen ja analysoidaan siihen tehdyt keskeisimmät muutokset. Seitsemännessä luvussa käsitellään uudistuneen rahanpesulain muutokset kirjanpitotehtäviä toimeksiannosta tekeviin. Lopuksi laaditaan yhteenveto ja käydään läpi opinnäytetyön tutkimustulokset. Alla olevassa kuviossa (2) havainnollistetaan opinnäytetyön eteneminen.

Kuvio 2. Opinnäytetyön eteneminen.

2 RAHANPESU

2.1 Mitä rahanpesu on

Rahanpesemisellä tarkoitetaan sellaisia toimia, joiden päämääränä on saada rikoksella hankittu omaisuus tai rikoksen tuottama hyöty osaksi laillista talousjärjestelmää siten, että kyseistä varallisuutta ei pystytä yhdistämään sen alkuperänä olevaan rikokseen (Sahavirta 2008, 21–22). Rahanpesua voivat olla yksinkertaiset jokapäiväiset toimet, jotka toteutetaan vähällä suunnittelulla ja ammattitaidolla. Tavallisesti rahanpesulla kuitenkin tarkoitetaan ammattimaista talouselämän ja rahoitusjärjestelmän toimintojen monimutkaista ja suunnitelmallista väärinkäyttämistä. (Sahavirta 2008, 21–22.) Andersénin (2020, 31) mukaan kyseessä ei ole mitään pientä puuhastelua, vaan rahanpesu on kokoluokaltaan mittavaa toimintaa. Rahanpesussa vuosittain liikkuva raha määrä ylittää esimerkiksi kaasu- ja öljyteollisuuden ja sen kokonaismäärän arvioidaan olevan jopa 2–5 % koko maailman BKT:sta. Vuosittaisena raha määränä tämä tarkoittaisi noin 1600–4000 miljardia euroa.

Rahanpesu ei ole ilmiönä uusi asia. Rahanpesu juontaa juurensa niin kauas kuin ihmisellä on ollut tarvetta piilottaa varallisuuttaan kateellisilta tai uteliailta silmiltä. Rikollisilla on aina ollut tarve saada laittomat varansa näyttämään olevan peräisin laillisesta lähteestä. Terminä rahanpesun kerrotaan syntyneen Al Caponen, amerikkalaisen mafiapomon, aikana 1900-luvun alussa. Al Capone rikoskumppaneineen perusti itsepalvelupesuloita, joita he käyttivät saadakseen laittomasta viinan myynnistä ja prostituutiosta saamansa rahat vaikuttamaan lailliselta pesulapalvelun tulolta. He käyttivät pesulabisnestä häivyttämään rahojen alkuperän, sillä pesuloissa tiedettiin liikkuvan käteistä rahaa. Pesulakoneet nimittäin toimivat kolikoilla. Myös suojelurahoja vaatineilla rikollisilla oli 1920-luvulla Yhdysvalloissa tarve piilottaa laittomat varansa kateellisilta kilpailijoilta sekä korruptoituneilta poliiseilta. Kaikki kuitenkin muuttui, kun 1927 voimaan astui ns. Sullivanin laki. Tämän lain mukaan myös rikollisin keinoin saadut tulot tuli ilmoittaa verottajalle. Useat mafian jäsenet saivatkin 1930-luvulla pitkiä vankeusrangaistuksia tämän lain rikkomisesta. Myös Al Capone tuomittiin vankeuteen vuonna 1932 laiminlyötyään ilmoitusvelvollisuutensa. (Sahavirta 2008, 19–20.)

Tämä jännittävältä kuulostava tarina termin synnystä ei kuitenkaan ole totta. Termi rahanpesu on vakiintunut yleiseen käyttöön vasta ensimmäisen kerran vuosikymmeniä myöhemmin Yhdysvalloissa Watergate-skandaalin yhteydessä 1970-luvulla, joka johti Richard Nixonin,

tuolloisen Yhdysvaltain presidentin, eroon. Washington Post -lehti paljasti tutkinnan, jossa oli saatu selville presidentin uudelleevalintakomitean ottaneen laitonta kampanjarahoitusta ja pesty näitä rahoja kierrättämällä niitä esimerkiksi Meksikon kautta. (Sullström 2019.) Italiassa samaan aikaan yleistyneet ihmisryöstöt ja niistä saatujen lunnasrahojen peseminen sveitsiläisissä pankeissa toi käsitteen Eurooppaan. Kansainvälisesti rahanpesu-käsite tuli tunnetuksi 1980-luvulla, kun Etelä-Amerikan huumekartellit tekivät rikoshistorian suurimmat tulot ja käyttivät rahoitusjärjestelmää niiden laillistamiseksi. Tuolloin Yhdysvalloissa aloitettiin kuuluisa ns. ”sota huumeasaineita vastaan”. Ensimmäisen kerran rahanpesu (*money laundering*) -käsitettä käytettiin Yhdysvalloissa tuomioistuimessa vuonna 1982 Kolumbian huumekaupan tuoton konfiskoimiseen liittyvässä ratkaisussa. (Sahavirta 2008, 19.)

2.2 Rahanpesun ilmeneminen

Sahavirran (2008, 24) mukaan rahanpesun tapoja on käytännössä yhtä paljon kuin on rahanpesijöitäkin. Valittava rahanpesun menetelmä riippuu monesta eri tekijästä kuten rahanpesijän taidoista, pestävän rahan määrästä, rikollisen asemasta rikollisorganisaatiossa, mielikuvituksesta ja siitä, kuinka nopeasti rahanpesijä haluaa rahat käyttöönsä.

Andersénin (2020, 39) mukaan perinteisintä rahanpesun tapaa kutsutaan ”smurffaukseksi”. Tässä menetelmässä käytetään useita välikäsiä ja pieniä transaktiokokoja huomion välttämiseksi. Tämä toteutetaan käyttämällä useiden yritysten tai henkilöiden identiteettejä joko heidän avullaan tai heidän tietämättään rahansiirtojen toteutukseen. Rahan salakuljetus toiseen maahan on myös yksi perinteinen tapa, joka liittyy rahanpesuun. Likainen raha voidaan käyttää myös käteis pohjaiseen toimintaan tai palkkojen maksuun pimeänä. Kulissiyhtiöiden käyttö, joilla ei ole oikeaa liiketoimintaa ollenkaan, on yksi perinteisistä rahanpesun välineistä. Muita tunnettuja rahanpesun välineitä ovat myös valekauppa ja valelaskutus. Lisäksi uhkapeleissä käytetään usein käteistä ja sillä voidaan siirtää isoja summia rahaa toiselle osapuolelle nopeasti, mikä tekee uhkapelien käytöstä myös yhden mahdollisen keinon.

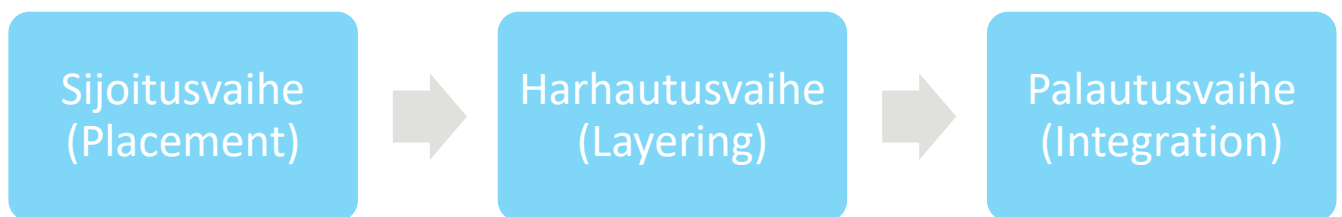
Rikollisorganisaatiossa alemmille tasoilla olevat rikolliset voivat käyttää likaiset rahansa elinkustannuksiinsa, sillä heille likaista rahaa päätyy vähemmän kuin organisaatiossa ylemmillä oleville henkilöille. Kun likaiset rahat käytetään suoraan hyödykkeisiin, niiden alkuperä hämärtyy, eikä laitton alkuperä paljastu. Yhteiskunnallisesti tätä pidetäänkin vähemmän haitallisena ja tällainen toiminta edustaa rahanpesua sen laajimmassa

merkityksessä. Rikollisjärjestöissä korkeammassa asemassa oleville pestävää rahaa kertyy enemmän ja tämän takia heidän täytyy pestä rahat yleensä useissa eri vaiheissa rahojen suuren määrän vuoksi. (Sahavirta 2008, 24–25.)

2.3 Rahanpesun vaiheet

Rahanpesu edellyttää aina alkurikosta. Andersénin (2020, 37) mukaan likaisella rahalla on monia lähteitä, mutta korruptio, ihmiskauppa, huumekauppa, asekauppa, salakuljetus, veronkierto, varkaudet ja terrorismi ovat yleisimpiä rikollisuudenaloja, joihin liittyy rahanpesu.

Rikollisista lähteistä peräisin olevat varat pitää saada näyttämään laillisilta, jotta rikolliset voivat minimoida riskin jäädä kiinni. Keinojen, joita rikolliset käyttävät rahojensa alkuperän häivyttämiseen, on huomattu toistavan samaa kolmivaiheista kaavaa. Nämä vaiheet ovat sijoitusvaihe, harhautusvaihe ja palautusvaihe. Tällainen kolmivaiheinen rakenne on aina havaittavissa rahanpesussa ja terrorismin rahoituksessa. (Andersen 2020, 21.)

Kuvio 3. Rahanpesun 3-vaiheinen malli (Andersén 2020, 21).

Sijoitusvaihe (*placement*) on rahanpesun ensimmäinen vaihe ja se on myös rahanpesijälle kaikkein kriittisin vaihe, sillä tässä vaiheessa kiinnijäämisen riski on kaikkein suurin. Kriittisen tästä vaiheesta tekee se, että siirtäessä rahansa rahoitusjärjestelmään, rahanpesijä joutuu kohtaamaan ilmoitusvelvolliset laillisen talouden edustajat, joilla on velvollisuus ilmoittaa valvovalle viranomaiselle epäilyttäviä liiketoimista. Rahanpesun ja esirikoksen selvittäminen on tässä vaiheessa helpointa, minkä takia ilmoitusjärjestelmän toimiminen ja asiakkaiden tunnistaminen on tärkeää rahanpesun vastaisessa toiminnassa. (Sahavirta 2008, 34.)

Sijoitusvaiheessa rahat pyritään saamaan lailliseen talouteen joko siirtämällä ne rahoitusjärjestelmään tai viemällä toiseen maantieteelliseen sijaintiin, jos niiden saaminen sähköiseen muotoon on helpompaa siellä. Sijoitusvaiheessa rahoituslaitosten asema

rahanpesemisen kanavina korostuu erityisesti. Tämän takia esimerkiksi Yhdysvalloissa pankkien pitää ilmoittaa viranomaisille kaikki liiketoimet, jotka ylittävät 10 000 \$. (Sahavirta 2008, 26–27)

Tehostuneen ilmoitusvelvollisuuden ja käteisen kuljettamiseen liittyvän riskialttiuden takia rahanpesun väitetään siirtyneen osittain virallisten rahoitusjärjestelmien ulkopuolelle. Varoja epäillään siirrettävän sijoitusvaiheessa enenevässä määrin maanlaisella pankkitoiminnalla. Näitä pankkeja kutsutaan Hawala-pankeiksi. (Sahavirta 2008, 29.) Hawala-järjestelmä on 700–800-luvulla syntynyt islamilaisten ja arabialaisten kauppiaiden välinen varainsiirtomekanismi. Kyseinen järjestelmä perustuu pankkiireiden välisiin sopimuksiin. Henkilön maksaessa Hawala-pankkiirille hän saa velkatunnisteen, jonka hän voi käyttää toisessa maassa ja nostaa rahansa toiselta Hawala-pankkiirilta. Hawala-pankkiirit tasaavat keskinäiset velkansa ja saamisensa valelaskutuksella tai -kaupalla. (Andersén 2020, 24.)

Rikollisin keinoin hankitut varat voidaan käyttää myös kulutustavaroiden ostamiseen. Tällä tavalla varat siirtyvät lailliseen talouteen ja kulutustavara siirtyy esirikoksen tekijän tai rahanpesijän yksityiseen talouteen. Näin varojen alkuperä hämärtyy eikä erillistä harhautus- tai palautusvaihetta tarvita. (Sahavirta 2008, 26.) Laiton raha voidaan saada lailliseen kiertoon myös ns. portinvartijoiden avulla. Kirjanpitäjä ja tilintarkastaja voivat toimia yhdessä ja väärentää tositteita kirjanpitoon ja saada rikoksella saadut varat näyttämään laillisilta kirjanpidossa. Myös asianajaja voi sijoittaa asiakasvaraintililleen laittomia varoja ja siirtää ne sieltä halutuille tahoille. (Mts. 30.)

Varoja voidaan esipestä ennen varsinaisen rahanpesun aloittamista. Tätä vaihetta kutsutaan muuntautumisvaiheeksi (*exchange*). Tällä tarkoitetaan pestävän rahan olomuodon muuttamista, esimerkiksi valuutan vaihtamista, jos se helpottaa niiden tallettamista rahoituslaitokseen. Toinen vaihtoehto on muuttaa varat arvoesineiksi, kuten taide-esineiksi, kullaksi tai kulkuvälineeksi. Tämän jälkeen ne kuljetetaan toiseen maahan ja muutetaan siellä rahaksi, minkä jälkeen ne talletetaan rahoituslaitokseen siellä. Tällä toiminnalla pyritään pienentämään kiinnijäämisen riskiä varsinaisen rahanpesun alkaessa. (Sahavirta 2008, 30–31.)

Harhautusvaihe (*layering*) voi käynnistyä, kun rahat on saatu sähköiseen muotoon. Tässä vaiheessa halutaan häivyttää rahojen todellinen alkuperä ja omistajan henkilöllisyys. Talletusten lisäksi harhautusvaiheessa voidaan käyttää yleisiä liiketoiminnan

rahoitusjärjestelyjä kuten erilaisia leasing- ja factoringtoimintaan verrattavissa olevia järjestelyjä ja takaisinlainausta. Myös kansainvälisen kaupan vakiintuneita menettelyitä, kuten remburssia, voidaan hyödyntää harhautusvaiheessa. Ylilaskutus on myös yksi mahdollinen keino, jos molemmilla yrityksellä on intressiä ryhtyä siihen. Harhautusvaiheen päämääränä on saada kirjausketju (*paper trail*) katkaistua, jotta varojen alkuperää ei voida selvittää. Tämän jälkeen voidaan aloittaa palautusvaihe. (Sahavirta 2008, 31–32.)

Takaisinlainaus edellyttää, että rikollinen pystyy muuttamaan rikoshyötynsä sellaiseen muotoon, että pankki hyväksyy sen vakuudeksi. Rikollinen ottaa pankkilainan, jonka vakuudeksi hän antaa toisessa maassa olevan pankin pankkitakauksen. Vakuus perustuu laittomilla rahoilla tehtyyn talletukseen. Laina jätetään maksamatta, jonka seurauksena pankki realisoi vakuuden. (Sahavirta 2008, 31.)

Remburssi on tyypillinen öljykaupan kaupankäyntiväline. Siinä asiakirjat kulkevat myyjän ja ostajan pankkien välillä ja omistusoikeuden sekä maksun siirtyminen perustuu rahtikirjoihin, jotka myyjä toimittaa. Näiden rahtikirjojen totuutta myyjän pankki tarkastaa harvoin ja ostajan pankki ei koskaan. Remburssin avulla voidaan siis siirtää rahaa ostajan valtiosta myyjän maahan maksamalla tavaroista rahtikirjoja vastaan, joita ei ollut tarkoitus edes toimittaa ostajalle. Tämän järjestely edellyttää, että ostaja pystyy omassa valtiossaan antamaan rikoshyödystä koostuvan vakuuden pankilleen. (Sahavirta 2008, 32.)

Ylilaskutus edellyttää, että siihen käytettävillä yrityksillä on intressiä siihen. Yritykset voivat olla samassa valtiossa, mutta yleensä tässä käytetään veroparatiisivaltiossa sijaitsevaa yritystä turvallisuussyistä. Tässä tapauksessa yritys, jolla on intressiä ylilaskutukseen osana rahanpesua, tuo kotimaahansa tavaraa, josta veroparatiisivaltiossa oleva yhtiö laskuttaa paljon enemmän kuin sen arvo on. Tavarantoimittajan oikean hinnan ja ylimaksetun hinnan välinen erotus kertoo veroparatiisimaahan siirtyvän rikoshyödyn määrän. Rikoshyöty voidaan palauttaa yhtiön kotimaahan antamalla veroparatiisiyhtiöstä yhtiölainaa. Ylilaskutuksen kohteena voivat olla myös olemattomat palvelut. Kiinnijäämisen riski on suuri, jos tätä tekevällä yhtiöllä ei ole ollenkaan oikeaa liiketoimintaa. (Sahavirta 2008, 32.)

Harhautusvaiheelle tyypillistä on veroparatiisivaltioihin perustettujen yhtiöiden käyttö. Veroparatiisivaltiot ovat valtioita, jotka tarjoavat rahoituksellisia ja verotuksellisia etuja oikeus- ja luonnollisille henkilöille. Veroparatiisivaltiot sijaitsevat yleensä lähellä maailman finanssikeskuksia hyvien tietoliikenne- ja kulkuyhteyksien päässä ja niiden rahoituslaitokset

tarjoavat ehdotonta luottamuksellisuutta. (Sahavirta 2008, 32.) Veroparatiisimaat ovat siis hyviä apuvälineitä rahanpesussa, sillä tyypillisesti niillä ei ole teollistuneiden maiden kanssa sopimuksia, jotka velvoittaisivat heidät tietojenvaihtoon (Huhtamäki 2000, 58).

Viimeisenä vaiheena rahanpesussa on varojen palautusvaihe (*integration*) (Sahavirta 2008, 33–34). Palautusvaihe voidaan aloittaa, kun varat on saatu näyttämään laillisilta. Tässä vaiheessa rikoksen tekijä voi sijoittaa ne lailliseen talouteen. Tavallisesti kaikkia rahoja ei palauteta kerralla, sillä se voisi herättää epäilyksiä niiden alkuperästä. Palautusvaiheessa on mahdollista järjestellä asiat niin, että rikoksen tekijä saa laittomista varoista itselleen laillisen näköisen vakituisen toimeentulon. Rahat voidaan esimerkiksi palauttaa rikollisen kotimaahan ulkomaisten kuoriyhtiöiden myöntäminä lainoina, joidenka tilille laittomat varat on sijoitettu. Näillä lainarahoilla rikollinen voi perustaa yhtiön, joka ostaa kiinteistön ja aloittaa sen vuokraamisen. Yhtiön toimitusjohtajana rahanpesijä voi maksaa itselleen palkkaa ja vähentää ulkomaisen lainan korot verotuksessa. Kiinteistön vuokratulot taas menevät ulkomaisen lainan takaisinmaksuun. Tämän järjestelyn lopputuloksena kaikki näyttää siltä, että rikollinen saa normaalia laillista palkkatuloa yhtiönsä liiketoiminnasta.

2.4 Rahanpesu nykypäivänä

Tässä osassa opinnäytetyötä tutustutaan nykypäivän rahanpesun trendeihin ja teknologian kehittymisen mahdollistamiin uusiin rahanpesun keinoihin. Andersénin (2020, 18) mukaan on tärkeää huomata, että rahanpesussa ei ole kyseessä pelkästään rahaliikenteestä, vaan kaiken hyödyn siirtämisestä tai rikoksen seuraamusten välttelystä. Vain mielikuvitus on rajana, kun hyötyä pyritään siirtämään ja tästä esimerkkinä toimii viime aikoina yleistynyt digitaalisten medioiden ja pelien hyödyntäminen varojen siirtelyyn.

Nykypäivänä kansalaisille varsinkin Suomessa näkyvimpiä ilmiöitä rahanpesussa ovat erityisesti sähköisesti levitettävät kirjeet, joissa pyydetään lähettämään rahaa kaikenlaisiin syihin vedoten. Rakkauskirjeet, arvonta- tai lottovoitot tai pyynnöt välittää rahaa toisen pankkitilin kautta ovat tyypillisiä tapauksia. Yhtenä yleisenä tapana nykypäivänä on myös ns. muulien käyttäminen rahanpesuun, joiden käyttäminen on ollut jo pitkään pinnalla. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa esimerkiksi internetin välityksellä tarjotaan henkilölle työtä, jossa tarkoituksena on ottaa vastaa omalle tilille rahalähetyksiä ja annettujen ohjeiden mukaisesti lähettää ne eteenpäin muualle, tyypillisesti ulkomaille. Muulien käytön taustalla on normaalisti

rikos, joka on tapahtunut ulkomailla, esimerkiksi phishing-ilmioon liittyvä rikos. Phishing-ilmiossa kalastellaan joko yritysten tai yksityisten henkilöiden pankkitilitietoja ja siirretään heidän varojansa useiden välikäsien kautta, eli muulien kautta, lopullisille hyötyjille. (Ranta-aho 2013.) Useiden välikäsien käytön tarkoituksena on pysyttely pienissä rahasummissa, joihin ilmoitusvelvolliset eivät kiinnittäisi huomiota. Tämän ilmiön torjunnan tekee ongelmalliseksi tiedon saanti ulkomailta riittävän nopeasti, jotta rahansiirtoihin ehdittäisiin puuttua ajoissa ja niiden siirrot estää, ennen kuin on liian myöhäistä. (Ranta-aho 2013.)

Koho (18.1.2019) kirjoittaa eräästä kansainvälisten rikollisjärjestöjen harjoittamasta hieman erilaisesta toiminnasta, jossa käytetään myös muuleja. Tässä toiminnassa maahan tuodaan henkilöitä, jotka avaavat useita rahanpesuun käytettäviä tilejä väärennetyillä henkilöasiakirjoilla. Esimerkiksi vuonna 2018 Espoon käräjäoikeudessa tuomittiin kaksi henkilöä, jotka olivat avanneet yli 30 rahanpesuun tarkoitukseen käytettävää tiliä lyhyessä ajassa.

Jukarainen ja Muttilainen (2015, 40–41) olivat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen kansallisessa riskiarviossa vuonna 2015 laatineet kyselyn viranomaisille, johon vastasi tulli-, poliisi-, rajaviranomaiset, rahanpesulain määräämät ilmoitusvelvollisten valvojat sekä muut vastuuviranomaiset. Kyselyssä viranomaisten piti arvioida keskeisimpiä rahanpesukeinoja tällä hetkellä ja niiden muuttumista kymmenen vuoden päähän. Kyselyssä keskeisiksi riskikohteiksi nousivat esille rakennusala, kiinteistösijoittaminen, kaksoislaskutus, peiteyhtiöt, kirjanpidon vääristely ja veroparatiisit.

Yksi suurimmista rahoitusjärjestelmää koskevistä muutoksista on lohkoketjuteknologiaan perustuvat virtuaalivaluutat. Virtuaalivaluutat ovat vasta kehityksensä alkuvaiheessa ja ne ovat herättäneet paljon keskustelua huijaushankkeiden ja voimakkaan arvovaihtelun osalta. (Andersén 2020, 172.) Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen päällikön Pekka Vasaran mukaan virtuaalivaluuttoja on viime aikoina alettu käyttää yhä enemmän rahanpesuun. Vasaran mukaan siirtäessä valuuttaa virtuaalivaluuttatilitä toiselle ei voi tietää kenelle varat menevät. (Brännare 2018.) Tämä on kuitenkin muuttunut vuonna 2019, kun voimaan astui laki virtuaalivaluutan tarjoajista (L 26.4.2019/572). Nykyään virtuaalivaluutan tarjoajien pitää rekisteröityä Finanssivalvonnan ylläpitämään rekisteriin ja tämän lisäksi lain 13§ velvoittaa heidät tuntemaan asiakkaansa samalla lailla kuin laissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (L 28.6.2017/444) säädetään.

Andersén (2020, 18–19) kertoo, että myös digitaalisten pelien maailmassa hyötyä voidaan siirtää toimijalta toiselle helposti ja tämä on johtanut siihen, että peliyritystenkin on pitänyt aloittaa rahanpesun valvonta toiminnassaan. Economistin vuonna 2019 julkaisemassa uutisessa (Financial crime through video games is on the rise 2019) haastateltiin Anton Moiseienkoa, joka on ajatushautomo Royal United Services Instituten jäsen. Moiseienkon mukaan peleissä vaihdettavat tavarat toimivat samalla kuin virtuaalivaluutat ja niitä voidaan siirtää maiden välillä kenenkään huomaamatta. Pelien käyttö rikollisiin toimiin vaikuttaa lisääntyneen viime vuosina, ja Economist epäilee tämän osittain johtuvan siitä, että peliensisäisten tavaroiden markkinat ovat kasvaneet viime vuosina huomattavasti.

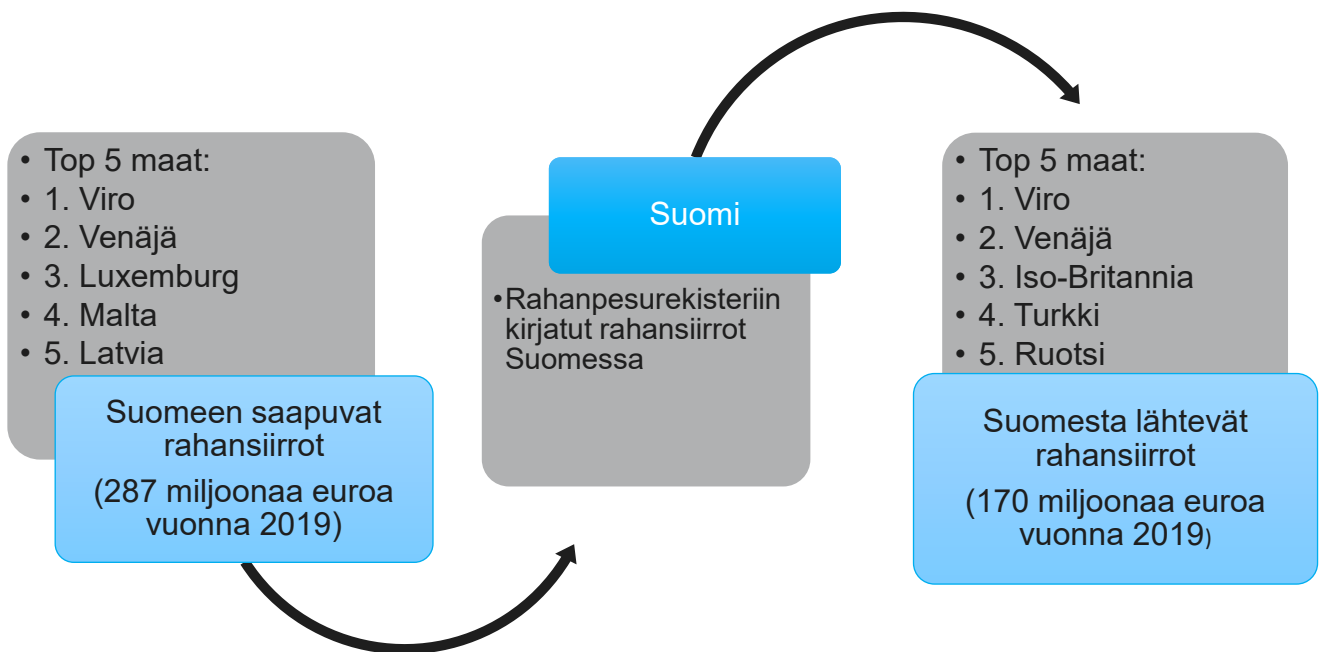
3 RAHANPESU SUOMESSA

Tosiasia on, että Suomessakin harjoitetaan rahanpesua, mutta julkisuudessa esillä olevat summat ovat pienempiä kuin muualla maailmassa. Andersénin (2020, 34) mukaan tämä johtuu todennäköisesti Suomen talouden koosta ja siitä, että Suomessa ei ole ollut vahvaa perinnettä rahanpesun estämiseen pyrkivässä toiminnassa. Viime vuosien aikana tilanne on kuitenkin muuttunut hänen mukaansa parempaan suuntaan. Vuonna 2017 Suomen bruttokansantuote oli 224 miljardia euroa ja jos rahanpesu on ilmiönä samankaltainen Suomessa kuin muualla maailmassa, niin rahanpesua tapahtuisi Suomessa vuosittain noin 4,5–11 miljardin euron edestä. Ei saa myöskään unohtaa Venäjän läheisyyttä, joka tuo Andersénin (2020, 34) mukaan myös oman erityispiirteensä suomalaiseen rahanpesuilmiöön.

Pohjoismaisten pankkien osallisuuden tutkiminen rahanpesuun ja uudet sääntelymuutokset ovat vaikuttaneet tilanteeseen myös Suomessa. Ilmoitusvelvolliset raportoivat vuonna 2018 40 000 epäilyttävästä liiketoimesta ja ne johtivat noin 5 mrd. euron suuruisen rahaliikenteen jäädyttämiseen. Lisäksi 2.3 mrd. osuudelle tästä kohdistettiin pakkokeinoja. Kansainväliseen keskiarvioon verrattuna Suomessa pitäisi tapahtua rahanpesua noin 5–10 mrd. euron edestä. Tutkintaan tulee siis tällä hetkellä vähemmän varoja kuin oletettaisiin. (Andersén 2020, 34.) Andersénin (s. 35–36) mukaan myös ilmoitustavan rakenteessa on ollut nähtävissä pientä muutosta viime aikoina. Rahanpesuilmoituksen voi tehdä joko syöttämällä tiedot käsin, lähettämällä salatun sähköpostin, soittamalla palvelunumeroon tai niin sanottuina massailmoituksina. Massailmoitusten määrä on viime vuosina tasoittunut ja manuaali-ilmoitusten määrä on taas kasvanut. Andersén (s. 36) epäilee, että tämä johtuu vuonna 2017 tulleesta muutoksessa, jossa ilmoitusvelvollisuutta on laajennettu.

3.1 Transaktiot Suomessa

Vuoden 2019 aikana rahanpesurekisteriin kirjattuja transaktioita oli yli 1,3 miljoonaa kappaletta. Yhteenlaskettuna näiden arvo oli 2 mrd. euroa ja iso osa näistä transaktioista tuli ulkomailta. Rahanpesurekisteriin kirjattiin 170 miljoonan euron edestä Suomesta ulkomaille meneviä rahansiirtoja ja 287 miljoonan euron edestä Suomeen ulkomailta saapuneita rahansiirtoja. Keskeisimmät maat, alla olevan kuvion (4) mukaan, joista Suomeen lähtee ja tulee rahansiirtoja ovat Venäjä ja Viro. Näiden kahden mainitun maan jälkeen on havaittavissa eroavaisuuksia yleisimpien rahaa siirtävien maiden ja määränpäiden välillä. (Vuosikertomus rahanpesun selvittelykeskus 2019, 17.)

Kuvio 4. Transaktiot Suomeen ja Suomesta ulkomaille vuonna 2019 (Vuosikertomus rahanpesun selvittelykeskus 2019, 17).

3.2 Rikosnimikkeet

Rahanpesusta on tullut rangaistava teko Suomessa vuonna 1994 (Poliisi [viitattu 1.9.2020]) ja siihen voidaan syyllistyä tahallaan tai vahingossa. Rahanpesusta tuleva rangaistus riippuu eri tekijöistä. Eniten rangaistukseen vaikuttaa teon suunnitelmallisuus ja laajuus. Tässä osassa opinnäytetyötä käydään läpi Suomessa olevat eri rahanpesun rikosnimikkeet ja miten näihin voidaan syyllistyä.

Suomen rikoslaki (L 19.12.1889/39) käsittelee rahanpesua 32 luvun 6§:ssä. Lain mukaan henkilöä, joka millään tavalla auttaa rikoksen tekijää peittämään rikoksella saatujen varojen alkuperää tai välttämään rikoksen oikeudellisia seuraamuksia, on tuomittava rahanpesusta. Rahanpesu katsotaan Suomen rikoslain 32 luvun 7§:n mukaan törkeäksi, jos rikoksella saatu omaisuus on erittäin arvokas tai rikos on tehty erityisen suunnitelmallisesti. Lisäksi lain mukaan rahanpesu on törkeä, jos teko katsotaan kokonaisuutta arvostellen törkeäksi (L 19.12.1889/39). Törkeää rahanpesua käsiteltäessä rahanpesun ja törkeän rahanpesun rajan on katsottu olevan 13 000 euron kohdalla (HE 53/2002, 38).

Erityisellä suunnitelmallisuudella tarkoitetaan monimutkaisten järjestelyjen käyttämistä varojen alkuperän peittämiseksi. Näitä keinoja ovat esimerkiksi varojen kierrätys useiden maiden tai yhtiöiden kautta tai muuttamalla omaisuuden muotoa useaan kertaan, kuten rahan muuttamista arvometalliksi, rahasto-osuuksiksi tai arvopapereiksi. Laki kattaa myös tapaukset, joissa arvokas omaisuus menee usealle rahanpesijälle. Teko on silti törkeä, vaikka yksittäiselle tekijälle menevä osuus ei täyttäisi törkeän rahanpesun kriteereitä. Tehtyä rikosta pitää siis tulkita kokonaisuutena. (HE 53/2002, 37–38.) Tietyissä tilanteissa henkilö voidaan tuomita sekä törkeästä rahanpesusta että alkurikoksesta. Tästä käytetään nimitystä itsepesu ja se edellyttää tekojen jatkuvuutta ja suunnitelmallisuutta. (Poliisi [viitattu 1.9.2020].)

Suomen rikoslain (L 19.12.1889/39) 32 luvun 8§ käsittelee salahanketta törkeän rahanpesun osana. Lain mukaan tätä pykälää pitää noudattaa, jos pestävä omaisuus on peräisin lahjuksesta. Hallituksen esityksen (HE 53/2002, 38–39) mukaan salahankkeella tarkoitetaan toisen henkilön kanssa tehtyä sopimusta rikoksen tekemisestä. Salahanke edellyttää suunnitelmallisuutta ja on pystyttävä todistamaan, että rahanpesurikoksen toteuttamisesta on sovittu. Rahanpesu on rikostyyppinä epäitsenäinen ja se vaatii aina esirikoksen täyttymistä, jonka varhainen täyttymispiste ei jätä salahankkeelle kovinkaan laajaa soveltamisalaa. (Mts. 39.)

Suomen rikoslaki (L 19.12.1889/39) käsittelee tuottamuksellista rahanpesua lain 32 luvun 9§:ssä. Lain mukaan tilanne, jossa henkilö törkeällä huolimattomuudella syyllistyy rahanpesuun, tulee tähän syyllistynyt henkilö tuomita sakkoon tai vankeuteen. Lain 10§:n mukaan pestyn varallisuuden arvon ollessa vähäinen rahanpesijä pitää tuomita sakkoon rahanpesurikkomuksesta. Tuottamukselliseen rahanpesuun tuomitseminen edellyttää, että tekijä ei ole ymmärtänyt auttavansa varojen pesemisessä, mutta tapausta tarkastellessa todetaan, että hänellä olisi pitänyt olla syytä epäillä varojen alkuperää ja hänen tekojensa katsotaan osoittavan törkeää huolimattomuutta. Omaisuuden alkuperää tulisi epäillä esimerkiksi silloin, jos henkilön tekemät liiketoimet poikkeavat merkittävästi normaaleista toimintatavoista tai ollaan tietoisia esirikoksen tekijän elämäntilanteesta ja voidaan olla varmoja siitä, että kyseistä omaisuutta ei voida olla saatu haltuun rehellisesti. (HE 53/2002, 12, 39.) Tuottamuksellinen rahanpesu on tämän opinnäytetyön kannalta olennaisin rikosnimike, sillä kirjanpitäjä voi syyllistyä siihen toimimalla huolimattomasti.

4 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSOSUUS

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää uudistuneen rahanpesulain säädösten tuomat keskeiset velvoitteet. Tässä luvussa esitellään opinnäytetyössä käytetyt tutkimusmenetelmät ja perustellaan tutkimuksen aineistonkeruumenetelmät. Luvussa 4.1 kerrotaan opinnäytetyön tavoite. Luvussa 4.2 kerrotaan opinnäytetyön aineiston hankinnasta ja tutkimusosuuden etenemisestä.

4.1 Opinnäytetyön tavoite

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli laatia opas kirjanpitäjälle uudistuneen rahanpesulain säädännön velvoitteiden noudattamiseksi ja rahanpesun tunnistamiseksi. Tämän oppaan on tarkoitus kertoa kirjanpitäjälle tämän velvollisuudet ja miten nämä velvollisuudet toteutetaan. Aiheesta on tehty aikaisempia tutkimuksia, mutta niissä ei määritellä kirjanpitäjälle, että miten nämä velvoitteet toteutetaan. Tämän oppaan tarkoitus on kertoa kirjanpitäjälle esimerkiksi, että miten riskiarvio laaditaan käytännössä, miten yksinkertainen tai tehostettu tuntemismenettely tapahtuu käytännössä ja keitä poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt ovat.

4.2 Tutkimusaineiston hankinta

Kananen (2015, 132) kirjoittaa, että laadullinen tutkimus voi perustua pelkästään sekundääriseen aineistoon. Opinnäytetyö käsittelee lakimuutosta, johon liittyy paljon viranomaisohjeita, hallituksen esityksiä ja tutkimuskirjallisuutta, kuten väitöskirjoja. Rahanpesu on ilmiönä kansainvälinen ongelma, joten siihen liittyy myös erilaisia kansainvälisiä sääntöjä, jotka vaikuttavat myös Suomen lainsäädäntöön, kuten Euroopan parlamentin direktiivit, joiden taustalla on FATF:n ohjeistukset. Opinnäytetyön aiheen luonteen ja tavoitteen takia tutkimus suoritettiin sekundäärisen aineiston pohjalta. Opinnäytetyöhön hankittiin tietoa lukuisista eri lähteistä. Opinnäytetyö aloitettiin rahanpesu ilmiöön tutustumisella ja tämä toteutettiin kirjallisuuden avulla. Eniten käytettiin Andersénin (2020) kirjaa Rahanpesun estämisestä ja Sahavirran (2008) väitöskirjaa Rahanpesu rangaistavana tekona.

Varsinainen tutkimusosuus aloitettiin luvussa 5 tutustumalla kansainväliseen rahanpesun vastaiseen säädäntöön. Viidennessä luvussa käsiteltiin Euroopan parlamentin ja neuvoston rahanpesudirektiivejä, joista neljäs rahanpesudirektiivi (EU 2015/849) on Suomessa vuonna 2017 tapahtuneen rahanpesulain (L 28.6.2017/444) uudistuksen taustalla. Kuudes luku

käsittelee Suomen rahanpesulain (L 28.6.2017/444) tärkeimpiä uudistuksia kirjanpitäjän näkökulmasta. Rahanpesulain säädännön uudistusta käsiteltiin vertailemalla uutta ja vanhaa rahanpesulakia ja kirjallisuutta apuna käyttämällä. Uudistuneen lain säädännön tuomien velvollisuuksien käytännön toteutuksen esimerkit saatiin pääosin kirjallisuudesta. Seitsemännessä luvussa tutustuttiin kirjanpitäjien tärkeimpiin velvollisuuksiin käyttämällä aluehallintoviraston ohjeita apuna. Tämän lisäksi seitsemännessä luvussa selvitettiin rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomusten avulla, miten kirjanpitäjä voi havaita rahanpesua toiminnassaan rahanpesun selvittelykeskuksen kokoamien rahanpesuindikaattoreiden mukaan. Muita käytettyjä aineiston lähteitä tutkimuksessa olivat hallituksen esitykset, poliisin raportit ja valtioneuvoston asetukset. Lopuksi opinnäytetyön tavoitteena ollut kirjanpitäjän opas laadittiin tutkimusosuudessa saatujen tietojen avulla.

5 KANSAINVÄLINEN SÄÄNTELY RAHANPESUA VASTAAN

Rahanpesu on kansainvälinen ongelma ja pelkästään kansallisen tason tai Euroopan unionin tason päätösten vaikutukset olisivat todella rajalliset ilman laajempaa kansainvälistä yhteistyötä (EU 2018/843). Laaja joukko eri kansainvälisiä toimijoita ja viranomaisia seuraavat rahanpesua ja kehittävät toimintaohjeita sen vastaiseen toimintaan. Näkyvin kansainvälinen toimija on FATF eli Financial Action Task Force on Money Laundering, joka toimii OECD:n yhteydessä. Muita kansainvälisiä suosituksia antavia toimijoita ovat IOSCO, UNSCR ja Wolfsberg-ohjeet. (Andersén 2020, 144–145.) Suomessa kansainvälisten toimijoiden suositukset näkyvät uudistetussa rahanpesulaissa, jossa on laitettu käytäntöön Euroopan unionin neljäs rahanpesudirektiivi (EU 2015/849) ja toinen maksajan tiedot -asetus (EU 2015/847), joissa on otettu huomioon FATF:n laatimat terrorismin rahoittamisen ja rahanpesun estämisen suositukset. (Eduskunta 2017.)

5.1 Financial Action Task Force

Financial Action Task Force (FATF) on jäsenvaltioidensa ministerien vuonna 1989 perustama hallitustenvälinen elin, jonka tehtävänä on asettaa rahanpesun, terrorismin rahoittamisen ja joukkotuhoaseiden rahoittamisen vastaisia standardeja sekä edistää niiden täytäntöön panoa (The FATF Recommendations 2019, 6). FATF on antanut kokonaisuudessaan 40 rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntaan liittyvää suositusta ja ne on uudistettu viimeksi kokonaan vuonna 2012. Lisäksi suosituksiin on tehty täsmennyksiä julkistamisensa jälkeen. (Valtiovarainministeriö [viitattu 29.9.2020].) Kansainvälisten sidosryhmien kanssa toteutettavan yhteistyön lisäksi FATF pyrkii myös tunnistamaan kansallisen tason haavoittuvuuksia suojatakseen kansainvälistä rahoitusjärjestelmää väärinkäytöltä (The FATF Recommendations 2019, 6). Suositusten noudattamista järjestö seuraa tekemällä jäsenmaihinsa vuosittaisia kyselyitä ja määräaikailla maa-arvioinneilla (Valtiovarainministeriö [viitattu 29.9.2020]).

FATF esittää suosituksissaan kattavat toimenpiteet, jotka maiden tulisi laittaa täytäntöön rahanpesun, terrorismin rahoittamisen ja joukkotuhoaseiden leviämisen rahoittamisen estämiseksi. Eri mailla on kuitenkin erilaiset operatiiviset kehykset ja rahoitusjärjestelmät, joten kaikkia FATF antamia suosituksia ei voida toteuttaa joka maassa. Tämän takia FATF antaa suosituksissaan kansainvälisen standardin, joka maiden pitää laittaa täytäntöön mukautettuna omiin toimintatapoihinsa. (The FATF Recommendations 2019, 6.)

5.2 Euroopan unionin sisäiset toimet

Yhdistyneet kansakunnat, Europol ja Interpol ovat raportoineet terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden yhä läheisemmästä yhteistyöstä. Terroristi- ja rikollisryhmittymien välinen yhteistyö on kasvava turvallisuusuhka Euroopan unionille. Unionin rahoitusjärjestelmän käyttämisen estäminen terrorismin rahoittamiseen tai rahanpesuun on kiinteä osa tämän uhkan torjuntastrategiaa. (EU 2018/843, 1.)

5.2.1 Ensimmäinen rahanpesudirektiivi

Ensimmäinen rahanpesudirektiivi, rahoitusjärjestelmän rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä (ETY 1991/308), säädettiin vuonna 1991 ja se osoitettiin kaikille Euroopan unionin jäsenvaltioille. Tällä direktiivillä velvoitettiin kaikkia jäsenmaita kieltämään rahanpeseminen. (ETY 1991/308, 69, 72.) Ensimmäisen rahanpesudirektiivin taustalla oli pyrkimys torjua rajat ylittävää rikollisuutta unionin sisällä. Erityisesti huumausainerikollisuutta on pidetty huolestuttava ilmiönä Euroopassa jo 1970-luvulta asti. Jäsenvaltioiden rahoitusjärjestelmin puhtaus, eheys ja lahjomattomuus olivat tämän direktiivin päätavoitteina. (Sahavirta 2008, 100.)

Rahanpesun kieltämisen lisäksi direktiivissä annetaan erilaisia velvoitteita jäsenmaiden rahoituslaitoksille, kuten asiakkaiden henkilöllisyyden tunnistaminen määritellyissä tapauksissa, asiakirjojen säilyttäminen mahdollisena todistusaineistona sekä erityisen huomion kiinnittäminen rahanpesulle alttiisiin liiketoimiin. Lisäksi rahoituslaitosten johdon pitäisi oma-aloitteisesti ilmoittaa viranomaisille rahanpesuepäilyistä ja kieltäytyä liiketoimien toteuttamisesta tilanteissa, joissa he epäilevät rahanpesua. (ETY 1991/308, 69, 71.) Ensimmäisen rahanpesudirektiivin säännökset tulivat voimaan Suomessa vuoden 1998 alussa, kun laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä (L 30.1.1998/68) tuli voimaan maaliskuun ensimmäisenä päivänä 1998.

5.2.2 Toinen rahanpesudirektiivi

Toinen rahanpesudirektiivi (EY 2001/97) säädettiin vuonna 2001 ja sen pääasiallisena tarkoituksena oli ensimmäisen rahanpesudirektiivin (ETY 1991/308) päivittäminen ajan tasalle Euroopan parlamentin, komission ja jäsenvaltioiden toiveita noudattamalla. Keskeisimmät muutokset ensimmäiseen rahanpesudirektiiviin verrattuna koskivat rahanpesun esirikosten

joukon laajentamista epäilyttävien liiketoimien ilmoittamisen helpottamiseksi. Ensimmäisessä rahanpesudirektiivissä jäsenvaltiot veloitettiin torjumaan vain huumausainerikollisuudesta peräisin olevien varojen pesua, joten uudessa direktiivissä rahanpesun määritelmää pyrittiin laajentamaan siten, että se kattaisi laajemman joukon esirikoksia. Lisäksi uudistetulla rahanpesudirektiivillä direktiivin soveltamisalan piiriin tuotiin joukko rahoitusalan ulkopuolisia toimijoita, kuten tilintarkastajat, ulkopuoliset kirjanpitäjät, kiinteistövälittäjät, veroneuvojat ja lakimiehet. (EY 2001/97, 76, 79.)

Suomessa toinen rahanpesudirektiivi tuli voimaan vuonna 2003, jolloin rahanpesulakia muutettiin ja voimaan tuli laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain muuttamisesta (L 16.5.2003/365). Lisäksi sisäasiainministeriön antama asetus rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä (A 23.10.2003/890), jäljempänä rahanpesuasetus, annettiin samana vuonna. Näillä muutoksilla pantiin täytäntöön toisen rahanpesudirektiivin vaatimukset. (HE 25/2008 vp, 5.)

5.2.3 Kolmas rahanpesudirektiivi

Kolmas rahanpesudirektiivi (EY 2005/60) annettiin vuonna 2005 lisääntyneen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen uhan takia. Rahoitusalan valvonnan tiukentumisen takia rikolliset joutuivat etsimään vaihtoehtoisia keinoja laittomin keinoin saatujen varojen alkuperän hämärtämiseksi. Tämä direktiivi on ensimmäinen rahanpesudirektiivi, jossa terrorismin rahoittamisen estäminen on nostettu esiin. (HE 25/2008 vp, 5.)

Kolmannessa rahanpesudirektiivissä säädettiin aikaisempia direktiivejä tarkemmin asiakkaan tuntemisesta ja asiakassuhteen seurannasta. Esimerkiksi direktiivin 6 artiklassa rahoituslaitoksia kiellettiin ylläpitämästä anonyymejä asiakassuhteita. Direktiivissä säädettiin myös asiakkaan tuntemiseen edellyttävien toimenpiteiden laajuuden pohjautumisesta riskiperusteiseen arviointiin, sillä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski ei ole yhtä suuri kaikissa tilanteissa. Riskiperusteisen arviointi edellyttäisi, että ilmoitusvelvollisella olisi riittävät menetelmät asiakkaaseen kohdistuvan rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskien arviointiin. Asiakkaan seuranta ja tunnistaminen pitäisi toteuttaa arvioidun riskin mukaan. (EY 2005/60, 16, 23.)

Direktiivi edellyttää kaikkia jäsenmaita perustamaan riippumattoman ja itsenäisen rahanpesun selvittelykeskuksen, jolla on oikeus toteuttaa kiireellisiä toimia epäilyttävien liiketoimien

keskeyttämiseksi, jos liiketoimen epäillään liittyvän rahanpesuun. Direktiivin 38 artiklan mukaan komissio auttaa tarvittaessa rahanpesun selvittelykeskuksia muun muassa tietojenvaihdon osalla. Muita uusia vaatimuksia kolmannessa rahanpesudirektiivissä olivat myös tosiasiallisten edunsaajien tunnistus ja FATF:n suositusten yhdenmukainen noudattaminen EU:n alueella. (EY 2005/60, 15, 16, 27) Tämän direktiivin vaatimukset tulivat voimaan Suomessa, kun uusi laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (L 18.7.2008/502) tuli voimaan 1.8.2008 ja edellinen rahanpesulaki (L 30.1.1998/68) kumottiin siihen tehdyin muutoksin. (L 18.7.2008/503.)

5.2.4 Neljäs rahanpesudirektiivi

Neljäs rahanpesudirektiivi (EU 2015/849) rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen annettiin 20.5.2015 ja sillä kumottiin kolmas rahanpesudirektiivi (EY 2005/60). Muihin rahanpesudirektiiveihin verrattuna tämä direktiivi sisältää suhteessa enemmän muutoksia. Direktiivin päämääränä on yhdenmukaistaa Euroopan unionissa tehtävät rahanpesun vastaiset toimet FATF:n vuonna 2012 antamien rahanpesun vastaisten suositusten mukaisiksi. (EU 2015/849, 74.)

Neljännän rahanpesudirektiivin 7 artiklassa korostetaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiperusteista lähestymistä ja tämä direktiivi määrää jokaisen jäsenvaltion laatimaan omaan toimintaansa liittyvä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvion. Tätä varten jokaisen jäsenvaltion pitää nimetä viranomaisen valvomaan tämän säädöksen noudattamista ja puuttumaan riskiarviossa todettuihin riskeihin. (EU 2015/849, 89.)

Direktiivin 8 artikla määrää myös ilmoitusvelvolliset laatimaan omaan toimintaansa liittyvän riskiarvion ja tähän liittyvät toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvontatoimenpiteet, jotka pitää suhteuttaa oman toiminnan kokoon ja luonteeseen nähden. Direktiivin mukaan päätökset tulee tehdä todistettujen riskien perusteella ja ilmoitusvelvollisten täytyy dokumentoida riskiarviot, pitää huoli niiden säännöllisestä päivittämisestä ja toimittaa ne valvoville viranomaisille viivästyksettä näiden pyytäessä niitä. Jäsenvaltioiden pitää 58 artiklan mukaan rangaista ilmoitusvelvollisia, jotka jättävät tämän direktiivin antamia velvoitteita noudattamatta.

Neljäs rahanpesudirektiivi tiukentaa käteiskaupassa käyvän asiakkaan tuntemisvelvollisuuteen liittyvää sääntelyä. Direktiivin 11 artiklan mukaan tuntemisvelvollisuuden toimenpiteitä pitää noudattaa muiden säädösten lisäksi tilanteissa, joissa tavarakauppaa käyvällä henkilöllä

käteisellä suoritettavan liiketoimen suuruus ylittää yhtenä tai useina suorituksina 10 000 euroa. (EU 2015/849, 90, 91, 107.)

Direktiivi velvoittaa jäsenmaita perustamaan keskitetyn rekisterin tosiasiallisten edunsaajien tietojen säilyttämiselle ja jäsenmaat voivat halutessaan velvoittaa ilmoitusvelvolliset vastaamaan sen täyttämistä. Tähän rekisteriin tulee kaikkien jäsenmaassa toimivien lainsäädännön mukaisesti perustettujen yhteisöjen toimittaa ajantasaiset tiedot yhteisöstään, kuten yhteisön nimen, osoitteen ja heidän tosiasialliset edunsaajansa sekä omistajat. Yhtiön omistusrakenteisiin, sijaintiin tai nimeen tulevista muutoksista tulee ilmoittaa rekisteriin. Jäsenvaltioiden tulee varmistaa, että nämä tiedot ovat sekä rahanpesun selvittelykeskusten saatavilla että ilmoitusvelvollisten saatavilla näiden toteuttaessa asiakkaan tuntemisvelvollisuuttaan. (EU 2015/849, 75.)

Neljännessä direktiivissä korostetaan edellistä direktiiviä enemmän myös eri maiden välisten rahanpesuselvittelykeskusten välistä yhteistyötä riippumatta näiden organisatorisesta asemasta. Rahanpesuselvittelykeskusten tulee vaihtaa keskenään tietoja oma-aloitteisesti tai pyynnöstä, jos niillä voi olla merkitystä rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen selvittämisen kannalta. Tietojen vaihdosta voisi kieltäytyä vain poikkeuksellisissa tilanteissa. Lisäksi neljännen rahanpesudirektiivin 9 ja 64 artikla antaa komissiolle vallan asettaa delegoituja säädöksiä kolmansia maita kohtaan, joiden kansalliset rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntajärjestelmät ovat puutteelliset, jäljempänä suuririskiset kolmannet maat. (EU 2015/849, 90, 106.)

Neljännen rahanpesudirektiivin muutokset ovat tulleet voimaan Suomessa asteittain 3.7.2017 alkaen, kun voimaan tuli laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (L 28.6.2017/444), jolla kumottiin laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (L 18.7.2008/503). Neljättä rahanpesudirektiiviä (EU 2015/849) on muutettu asettamisensa jälkeen vuonna 2018 direktiivillä (EU 2018/843) eli ns. viidennellä rahanpesudirektiivillä (HE 55/2020 vp, 3). Lisäksi sitä on täydennetty samana vuonna direktiivillä (EU 2018/1673) rahanpesun torjumisesta rikosoikeudellisen keinoin. (EU 2018/1673, 22.)

Uudessa direktiivissä (EU 2018/843) huomioidaan henkilötietojen suojaus ja säädetään niiden käytössä sovellettavasta suhteellisuusperiaatteesta. Viides rahanpesudirektiivi velvoittaa jäsenvaltiot ottamaan käyttöön keskitettyjä automatisoituja mekanismeja. Tällä tarkoitetaan

keskitettyjä rekistereitä ja sähköisiä tiedonhakup järjestelmiä, joilla voidaan tunnistaa kaikki oikeushenkilöt ja luonnolliset henkilöt, jotka kyseisen valtion alueella hallitsevat tai pitävät määräysvaltaa IBAN-tunnisteiseen maksutiliin, pankkitiliin tai tallelokeroon. (HE 167/2018 vp, 5.) Lisäksi direktiiviä on täydennetty Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (EU 2018/1673) rahanpesun torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin, jossa määritellään, että minkälaisista rikoksista pitäisi tuomita, miten luonnollisten henkilöiden seuraamukset eroavat oikeushenkilöiden vastuista ja minkälaisia seuraamuksia rahanpesusta pitäisi asettaa. (EU 2018/1673, 28–29.)

5.2.5 Maksajantietoasetukset

Euroopan parlamentin ja neuvoston 20.5.2015 antama asetus (EU 2015/847) käsittelee varainsiirtojen mukana toimitettavia tietoja ja sillä kumottiin maksajaa koskevien tietojen toimittamisesta varainsiirtojen mukana (EU 1781/2006) koskeva asetus. Tämä asetus velvoittaa unionissa olevia maksupalveluntarjoajia keräämään tietoa maksajista ja maksunsaajista varainsiirrossa käytettävästä valuutasta riippumatta terrorismin rahoituksen ja rahanpesun estämistä, selvittämistä tai paljastamista varten. (EU 2015/847, 2, 4.)

6 RAHANPESULAIN UUDISTUS

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (L 28.6.2017/444) on tullut vaiheittain voimaan 3.7.2017 alkaen ja se perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU 2015/849), joka on annettu 20.5.2015. Tämä direktiivi tunnetaan myös nimellä neljäs rahanpesudirektiivi (EU 2015/849, 73). Direktiivi käsittelee rahoitusjärjestelmien käytön estämistä terrorismin rahoitukseen ja rahanpesuun (Aluehallintovirasto 2017, 1). Lisäksi uudistetussa lainsäädännössä otetaan huomioon toinen maksajan tiedot -asetus (EU 2015/847) sekä FATF:n antamat suositukset (Eduskunta 2017).

Tässä osassa opinnäytetyötä tutustutaan rahanpesulain kokonaisuudistuksen merkittävimpiin muutoksiin, tärkeimpiin käsitteisiin ja siihen, minkälaisia toimia lain uudistus tulee sitä koskevilta ilmoitusvelvollisilta vaatimaan. Seuraavissa kappaleissa käsitellään tärkeimpiä lakimuutoksia, jotka koskevat kirjanpitäjiä. Nämä lakimuutokset koskevat: ilmoitusvelvollisuutta, riskiarviota, asiakkaan tuntemista ja eri tuntemistapoja, tosiasiallisia edunsaajia, poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä, tietojen säilyttämistä, henkilökunnan koulutusta, lain noudattamista valvovia viranomaisia ja mahdollisia hallinnollisia seuraamuksia, joita lain noudattamatta jättämisestä joutuu kohtaamaan.

6.1 Ilmoitus- ja selonottovelvollisuus

Ilmoitusvelvollisella tarkoitetaan laissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (L 28.6.2017/444) määriteltyjä elinkeinonharjoittajia. Lain mukaan ilmoitusvelvollisten täytyy tehdä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle havaitessaan epäilyttäviä liiketoimia toiminnassaan. Ilmoituksen tekeminen perustuu laissa määrättyyn selonottovelvollisuuteen, joka velvoittaa ilmoitusvelvolliset ottamaan selvää tavanomaisista poikkeavista liiketoimista ja niiden perusteista (Finanssivalvonta 2018).

Ilmoitusvelvollisuus on asetettu koskemaan niitä elinkeinonharjoittajia, joilla katsotaan olevan parhaat mahdollisuudet havaita terrorismin rahoitusta tai rahanpesua toiminnassaan. Ilmoitusvelvollisten toiminnan luonne tekee heistä viranomaisille tärkeän lähteen epäilyttävien liiketoimintojen havaitsemiseksi. Ilmoitusvelvollisten on pitänyt 1.7.2019 alkaen ilmoittautua aluehallintoviraston ylläpitämään rahanpesun valvontarekisteriin, jonka tarkoituksena on tehostaa ilmoitusvelvollisten ja aluehallintoviraston välistä yhteydenpitoa. (Rahanpesun valvontarekisteri 2020.)

Ilmoitus pitää tehdä rahanpesun selvittelykeskukselle viipymättä epäilyttävän liiketoimen havaitsemisen jälkeen. Epäilyttäviä liiketoimia ovat kaikki asiakkaan normaalista toiminnasta poikkeavat liiketoimet, taloudelliselta arvoltaan poikkeavat liiketoimet ja tilanteet, joissa ilmoitusvelvollisen on syytä epäillä asiakirjojen aitoutta tai oikeushenkilöä ei pystytä luotettavasti tunnistamaan. (HE 228/2016, 111.)

Vuonna 2017 uudistunut rahanpesulaki (L 28.6.2017/444) on laajentanut ilmoitusvelvollisten määrää. Uusi laki on muun muassa pienentänyt kynnysarvoa käteiskauppaa käyvien henkilöiden ilmoitusvelvollisuuden kohdalla ja se on laskettu 15 000 eurosta 10 000 euroon tilanteissa, joissa maksusuoritus tapahtuu yhtenä tai toisiinsa liittyvinä suorituksina. Lisäksi laki on tuonut perintätoimen toimiluvan haltijat lain soveltamisalan piiriin.

Rahanpesun selvittelykeskus saa eniten ilmoituksia rahapeliyhteisöiltä, luotto- ja rahoituslaitoksilta ja valuutanvaihtoa tarjoavilta maksujenvälittäjiltä. Ilmoitusten määrä maksujen välittäjiltä on noussut huomattavasti vuodesta 2018. Huomattavin kasvu taulukossa (1) on nähtävissä luotto- ja rahoituslaitos (muu kuin pankki) kohdassa olevien ilmoitusten määrässä. Tämä muutos johtuu siitä, että yksi suuri ilmoittaja on siirretty tähän luokkaan luokasta ”yleistä maksujenvälitystä tarjoava”. Rahapeliyhteisöjen tekemien ilmoitusten määrän lasku johtuu ilmoittajien järjestelmäkehityksestä, joka on parantanut ilmoitusten laatua johtaen ilmoitusten kokonaismäärän pienenemiseen. Myös useiden pienten ilmoittajien ilmoitusmäärät ovat pienentyneet, mutta yleisellä tasolla ilmoitusten määrät ovat kasvaneet. (Vuosikertomus rahanpesun selvittelykeskus 2019, 15.)

Taulukko 1. Rahanpesuilmoitusten määrä luokittain (Vuosikertomus rahanpesun selvittelykeskus 2019, 15).

Ilmoittajaluokka	2017	2018	2019
Rahapeliyhteisö	22 506	16 208	11 901
Yleistä maksujenvälitystä tarjoava (sis. Valuutanvaihdon)	20 309	13 492	32 790
Luotto- ja rahoituslaitos (pankki)	5 178	9 075	10 024
Luotto- ja rahoituslaitos (muu kuin pankki)	38	91	9 247
Vakuutusyhtiö tai työeläkevak.yhtiö	57	87	134
Tavaran myynti käteisellä > 10 000 €	54	62	38
Kiinteistövälittäjä	10	19	10
Kirjanpitäjä	2	15	21
Sijoituspalveluyritys	5	13	9
Asianajaja	8	13	13
Tilintarkastaja	16	8	13
Panttilainauslaitos	3	1	
Huolellisuusvelvollisuuden alainen viranomainen	87	88	54
Muu ilmoittajaluokka	39	37	14
Kotimainen poliisiviranomainen	6	11	
Virtuaalivaluutan välittäjä			75
Muu viranomainen kotimaa			44
Perintätoimen harjoittaja			8
Rahastoyhtiö tai säilytysyhteisö			5
Vertaislainoja välittävä elinkeinoharjoittaja			3
Kaikki yhteensä	48 318	39 220	64 403

6.2 Riskiperusteisuus ja ilmoitusvelvollisen riskiarvio

Riskiarviota käsittelevä luku on rahanpesulaissa uusi. Se perustuu neljanteen rahanpesudirektiiviin, jonka mukaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden on laadittava kansallinen terrorismin rahoittamisen ja rahanpesun riskiarvio, joka ilmoitusvelvollisten on otettava huomioon laatiessaan omaan toimintaansa liittyvää riskiarviota. (HE 228/2016, 99.) Kansallista riskiarviota pitää päivittää säännöllisesti ja sen päämääränä on yksilöidä eri toimialoihin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit, tehostaa ja tukea sen torjuntaa ja tukea yhdenmukaisten toimintatapojen laatimista toimialoille (L 28.6.2017/444).

Uudistunut laki nostaa riskiperusteisuuden keskeiseksi elementiksi terrorismin rahoittamisen ja rahanpesun torjunnalle. Riskiperusteisuudella tarkoitetaan ilmoitusvelvollisten velvollisuutta

ymmärtää, arvioida ja tunnistaa terrorismin rahoittamisen ja rahanpesun riskit, joille he altistuvat omassa toiminnassaan ja mitoittaa omat toimenpiteensä näiden riskien mukaan. (Aluehallintovirasto 2017, 1.)

Uuden riskiarviovelvoitteen mukaan ilmoitusvelvollisen täytyy tunnistaa ja arvioida omaan toimintaansa liittyviä terrorismin rahoittamiseen ja rahanpesuun liittyviä riskejä ja laatia näistä kirjallinen riskiarvio. Tämä riskiarvio täytyy päivittää säännöllisesti ja toimittaa valvovalle viranomaiselle viivästyksittä tämän sitä pyytäessä. (HE 228/2016, 100.) Andersénin (2020, 65) mukaan oman toiminnan koko, luonne ja laajuus pitää ottaa huomioon riskiarviota laatiessa. Ilmoitusvelvollisella pitää olla riittävät toimintaperiaatteet, valvonta ja menettelytavat terrorismin rahoittamisen ja rahanpesun riskien vähentämiseksi. Näiden periaatteiden ja menettelytapojen pitää sisältää ainakin:

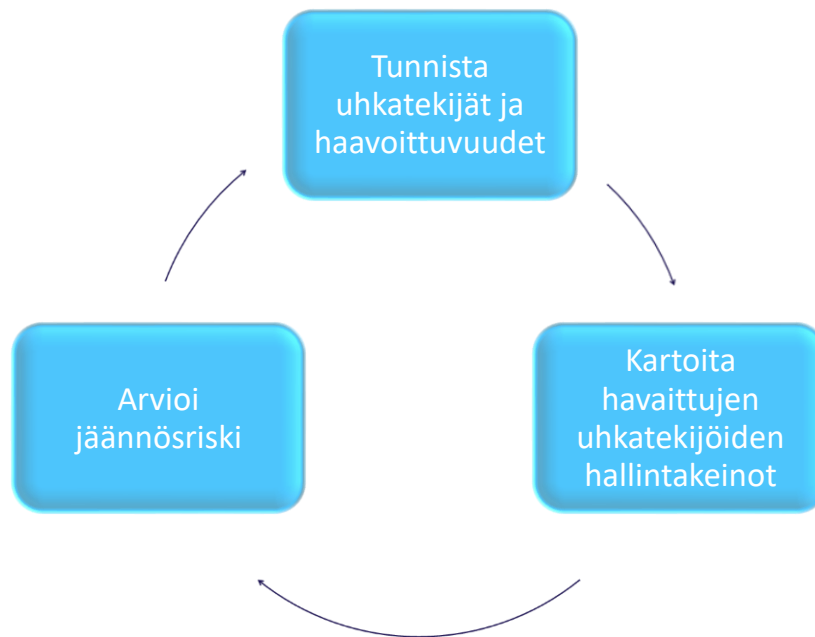
1. Sisäisten toimintaperiaatteiden, valvonnan ja menettelytapojen kehittämisen
2. Sisäisen tarkastuksen, mikäli tämä koetaan tarpeelliseksi ilmoitusvelvollinen toiminnan koon ja luonteen huomioon ottaen.

Riskiarvion laatiminen aloitetaan tunnistamalla omaan toimintaan liittyvät uhkatekijät ja haavoittuvuudet. Uhkatekijöitä miettiessä tulisi kiinnittää huomiota esimerkiksi asiakkaisiin, maantieteelliseen sijaintiin ja toimialoihin. Haavoittuvuuksilla tarkoitetaan ilmoitusvelvollisen toiminnassa olevia heikkouksia, joita rikolliset voisivat käyttää hyväkseen. Haavoittuvuuksia etsiessä tulisi kiinnittää huomiota ilmoitusvelvollisen resursseihin, järjestelmiin, toimintamalleihin ja valvontaan. (Aluehallintovirasto 2017, 3–4.)

Uhkatekijöiden ja haavoittuvuuksien tunnistamisen jälkeen voidaan aloittaa hallintakeinojen suunnittelu havaittujen uhkien ja haavoittuvuuksien torjumiseksi niin, että riskien toteutuminen saadaan estettyä tai niistä koituvat vahingot minimoitua. Hallintakeinoja voivat olla esimerkiksi työntekijöiden koulutus, sisäinen valvonta, tietojen tallentaminen tai asiakkaan tunteminen. (Aluehallintovirasto 2017, 4.)

Riskiarvion lopputuloksena saadaan jäännösriski. Tällä riskillä tarkoitetaan sitä riskiä, joka ilmoitusvelvolliseen toimintaan kohdistuu laadituista hallintakeinoista huolimatta. Jäännösriskiä arvioitaessa ilmoitusvelvollisen pitää pohtia riskiä tulla hyväksikäytetyksi terrorismin rahoitukseen tai rahanpesuun. (Aluehallintovirasto 2017, 4.) Viimeisenä vaiheena riskiarvioon kuuluu sen ajan tasalla pitäminen, mikä edellyttää säännöllistä päivittämistä. Riskiarvio saattaa

tarvita päivitystä liiketoiminnan laajentuessa uusille alueille, kuten uuteen maantieteelliseen sijaintiin tai uuteen liiketoiminta-alueeseen. (Aluehallintovirasto 2017, 5.)

Kuvio 5. Riskiarvion laadinta (Aluehallintovirasto 2017, 3–5).

6.3 Asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen

Suurimmat muutokset asiakkaan tuntemista käsittelevässä luvussa koskevat riskiperusteista lähestymistapaa ja neljännen rahanpesudirektiivin vaatimien muutoksien täytäntöönpanoa. Ilmoitusvelvollisen tulee huomioida tuntemisvelvollisuutta täyttäessään asiakkaaseen, palveluun, tuotteeseen, toimitustapaan, maksuliikenteeseen ja maantieteelliseen sijaintiin liittyvät riskitekijät. (HE 228/2016 vp, 60.)

Uudistunut rahanpesulaki (L 28.6.2017/444) vaatii 3 luvun 2§:ssä tunnistamaan asiakkaan ja todentamaan tämän henkilöllisyyden, jos satunnaisen liiketoimen suuruus ylittää 10 000 euroa tai kyseessä on maksajan tiedot -asetuksessa tarkoitetusta yli 1 000 euron varojen siirrosta. Edellinen rahanpesulaki (L 18.7.2008/503) velvoitti 2 luvun 7§:ssä tunnistamaan asiakkaan satunnaisissa liiketoimissa vain, jos niiden suuruus ylitti 15 000 euroa.

Ilmoitusvelvollinen ei saa lain mukaan perustaa asiakassuhdetta henkilön kanssa, jonka henkilöllisyyttä hän ei pysty todentamaan. Ilmoitusvelvollisen ollessa luottolaitos, hän ei saa myöskään toteuttaa maksutapahtumaa tilin kautta, jos hän ei pysty tunnistamaan asiakasta

laissa määrättyllä tavalla. (L 28.6.2017/444.) Pääsääntönä on, että ilmoitusvelvollinen ei saa ottaa anonyymeja asiakkaita. Ilmoitusvelvollisella on oikeus kieltäytyä asiakassuhteen perustamisesta henkilön kanssa, joka ei anna tarpeeksi tietoa itsestään tai toiminnastaan. Riskiperusteisella lähestymistavalla tarkoitetaan sitä, että ilmoitusvelvollinen suhteuttaa toimenpiteensä asiakkaan toiminnasta syntyvän riskin mukaan. (Andersen 2020, 72–73) Rahanpesulain (L 28.6.2017/444) 3 luvun 4§:n mukaan ilmoitusvelvollisen pitää hankkia tietoa asiakkaansa toiminnasta, liiketoiminnan laajuudesta ja laadusta sekä perusteista käyttää tuotetta tai palvelua. Asiakkaan liiketoimintaa pitää seurata aktiivisesti, jotta ilmoitusvelvollisen käsitys asiakkaan toiminnasta vastaa todellisuutta ja ilmoitusvelvollinen voi järjestää oikeanlaisen seurannan asiakkaan toiminnan mukaan.

6.3.1 Yksinkertaistettu tuntemisvelvollisuus

Rahanpesulaissa (L 28.6.2017/444) yksinkertaistettua menettelyä käsitellään 3 luvun 8§:n alla, joka käsittelee yksinkertaistettua asiakkaan tuntemisvelvollisuutta. Lain mukaan tätä menettelyä voidaan käyttää, jos riskiarvion perusteella asiakassuhteeseen katsotaan liittyvän matala rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. Andersén (2020, 98–99) uskoo valtaosan ilmoitusvelvollisten asiakkaista kuuluvan matalan riskin luokkaan. Näihin asiakkaisiin voidaan käyttää yksinkertaisen tuntemisvelvollisuuden mukaisia kevennettyjä toimenpiteitä. Seuraavat toimenpiteet voidaan toteuttaa kevennettyinä yksinkertaisen tuntemisvelvollisuuden nojalla: asiakkaan ja tämän edustajan henkilöllisyyden todentaminen, tosiasiallisten edunsaajien tunnistaminen, asiakasta koskevan tiedon hankinta, jatkuva seuranta ja tuntemistietojen säilyttäminen. Tämän lisäksi Andersénin (s. 98) mukaan lähtökohtaisesti yksinkertaistettua tuntemismenettelyä voidaan käyttää esimerkiksi Suomen viranomaisiin, toimiluvan saaneisiin luottolaitoksiin ja yhtiöihin, joiden arvopaperilla käydään kauppaa julkisesti.

6.3.2 Tehostettu tuntemisvelvollisuus

Rahanpesulain (L 28.6.2017/444) 3 luvun 10§:n mukaan tehostettua tuntemisen menettelyä tulee käyttää, jos riskiarvion perusteella siihen katsotaan olevan syytä tai yksittäisen liiketoimen rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski katsotaan tavanomaista suuremmaksi. Tämän riskin voi luoda esimerkiksi asiakkaaseen tai liiketoimeen liittyvä valtio, joka muodostaa Euroopan komission mukaan merkittävän riskin Euroopan sisämarkkinalle tai kyseinen valtio ei noudata kansainvälisiä velvoitteita rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi.

Lain mukaan tehostettua tuntemisvelvollisuutta tulee käyttää myös etätunnistettuihin asiakkaisiin, kirjeenvaihtajasuhteisiin ja poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin.

Tehostettu tuntemisvelvollisuus velvoittaa ilmoitusvelvollisen kiinnittämään asiakkaaseen tai liiketoimeen erityistä huomiota. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ilmoitusvelvollisen tulee kiinnittää erityistä huomiota asiakkaaseen tai liiketoimiin liittyvissä toiminnoissaan. Esimerkiksi henkilöllisyyksien todentaminen pitää tehdä huolellisesti ja poikkeuksellisten liiketoimien tarkoitus ja taustat selvittää. Muita keinoja tehostetun tuntemisen toteuttamiseksi ovat varojen alkuperän selvitys ja asiakassuhteen yleisen seurannan toteuttaminen tehostetusti. (Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen 2017,15.)

6.3.3 Tosiasiallisten edunsaajien tunnistaminen

Rahanpesulaki vaati ilmoitusvelvollisia tunnistamaan tosiasialliset edunsaajat jo ennen uudistumistaan, mutta uudistuneen lain myötä ilmoitusvelvollisten täytyy tunnistaa ja pitää yllä ajan tasaista listausta asiakkaan yhtiön tosiasiallisista edunsaajista (HE 228/2016, 61). Tämän lisäksi yritysten on pitänyt aikavälillä 1.7.2019–1.7.2020 ilmoittaa kaupparekisteriin heidän tosiasialliset edunsaajansa ja päivittää nämä tiedot tarvittaessa (Patentti- ja rekisterihallitus 2020). Tosiasiallisella edunsaajalla tarkoitetaan aina luonnollista henkilöä, joka käyttää määräysvaltaa yrityksessä suoraan tai välillisesti (Andersén 2020, 93). Suoran omistuksen osoituksena pidetään yleisesti tilannetta, jossa luonnollisella henkilöllä on yli 25 % omistusosuus yrityksestä tai äänioikeuksista. Vastaavasti välillisellä omistuksella tarkoitetaan tilannetta, jossa luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa oikeushenkilön kautta, jolla on yli 25 % omistusosuus yrityksestä tai äänioikeuksista. (Andersén 2020, 93.)

Talouselämässä yritysten omistusrakenteet voivat olla välillä todella monimutkaisia, sillä yritykset voivat omistaa toisiaan, minkä seurauksena rakenteet voivat olla isoja kansainvälisiä verkostoja. Mitä monimutkaisempi verkosto on kyseessä, niin sitä todennäköisemmin tosiasialliset edunsaajat pyritään piilottamaan. (Andersén 2020, 92.) Seuraavassa kuviossa (6) on listattu tavat, joilla henkilö voi olla yhtiön tosiasiallinen edunsaaja.

Olemassa oleva henkilö	Omistaa yli 25 % (välillisesti tai suoraan)
	Käyttää yli 25 % määräysvaltaa (välillisesti tai suoraan)
	Käyttää määräysvaltaa muutoin
	Säätiössä hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenet
	Kiinteistöosakeyhtiössä ja asunto-osakeyhtiössä hallituksen jäsenet
	Hallituksen jäsenet yhdistyksessä
	Hallituksen jäsenet uskonnollisessa yhdyskunnassa
	Perustaja, edunsaaja, omaisuudenhoitaja tai asetettu suojelija, joka käyttää määräysvaltaa ulkomaisessa trustissa

Kuvio 6. Tosiasiallisella edunsaajalla tarkoitetaan aina henkilöä (Andersén 2020, 92).

6.3.4 Poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt

Uusitussa rahanpesulaissa poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tunnistamiseen on lisätty kohta, jonka mukaan myös kotimaiset poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt, heidän lähiomaisensa ja yhtiökumppanit tulee tunnistaa. Ilmoitusvelvollisella pitää olla riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvat menettelyt arvioidakseen asiakkaan poliittisen vaikutusvallan. (HE 228/2016 vp, 110.)

Asiakassuhteen aloittaminen poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön kanssa pitää aina hyväksyttävä ilmoitusvelvollisen yrityksen ylemmällä johdolla. Lisäksi ilmoitusvelvollisen pitää toteuttaa asianmukaiset toimenpiteet selvittääkseen kyseiseen liiketoimeen liittyvän varallisuuden alkuperän ja valvoa tehostetusti asiakassuhdetta. Henkilöä ei pidetä poliittisesti vaikutusvaltaisena, jos hän ei ole vähintään vuoteen toiminut sellaiseksi katsotussa tehtävässä. (L 28.6.2017/444.) Alla olevassa kuviossa (7) käydään läpi, ketkä ovat poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä, tämän perheenjäseniä tai yhtiökumppaneita.

Kuvio 7. Poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö lähipiireineen (Andersén 2020, 91).

6.4 Tietojen säilytys ja työntekijöiden koulutus

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen (L 28.6.2017/444) 3 luvun 3§:n mukaan ilmoitusvelvollisen pitää säilyttää asiakkaan tunnistamiseen kerätyt tiedot viiden vuoden ajan asiakassuhteen päättymisestä. Lain mukaan myös satunnaista liiketoimea varten kerätyt tiedot pitää säilyttää viiden vuoden ajan.

Ilmoitusvelvollisten pitää huolehtia, että heidän työntekijänsä saavat asianmukaisen koulutuksen tämän lain sääntöjen noudattamisen varmistamiseksi. Ilmoitusvelvollisen yrityksen täytyy nimetä henkilö, joka vastaa lain vaatimusten noudattamisesta, jos tämä nähdään tarpeelliseksi ilmoitusvelvollisen toiminnan koko ja luonne huomioon ottaen. Ilmoitusvelvollisen ollessa osana taloudellista yhteenliittymää tai konsernia, sen täytyy noudattaa lisäksi siihen kuuluvia sisäisiä ohjeita ja menettelytapoja varmistaakseen tämän lain ja siihen liittyvien säännösten noudattamisen. (HE 228/2016 vp, 203.)

6.5 Valvontaviranomaiset ja hallinnolliset seuraamukset

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaista lakia Suomessa valvoo Finanssivalvonta, Poliisihallitus, Aluehallintovirasto, Asianajajayhdistys ja Patentti- ja rekisterihallitus. Tämän lisäksi Finanssivalvonta valvoo maksajan tiedot -asetuksen noudattamista ilmoitusvelvollisten osalta heidän vastaanottaessaan tai lähettäessään asetuksessa määritettyjä varainsiirtoja. Ilmoitusvelvollisen pitää viivästyksettä toimittaa valvontaviranomaiselle sen pyytämät tiedot, joidenka säilyttämisestä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisessa laissa määrätään. (Andersén 2020, 147–148.)

Lain mukaan ilmoitusvelvollisen laiminlyödessä velvollisuutensa noudattaa laissa asetettuja määräyksiä valvontaviranomainen voi antaa rikemaksun, julkisen varoituksen tai seuraamusmaksun. Rahanpesulain (L 28.6.2017/444) 8 luvun 1§:n mukaan rikemaksun suuruus määritellään kokonaisarviointin pohjalta. Siihen vaikuttavat menettelyn laatu, kesto aika ja laajuus. Oikeushenkilölle rikemaksun minimimäärä on 5 000 euroa ja se voi nousta aina 100 000 euroon asti. Luonnollisella henkilöllä rikemaksun määrä on 500 ja 10 000 euron välillä. Rikemaksu maksetaan aina valtiolle.

Lain mukaan seuraamusmaksu voidaan määrätä maksettavaksi tilanteissa, joissa ilmoitusvelvollinen on järjestelmällisesti tai toistuvasti laiminlyönyt tai jättänyt noudattamatta ilmoitusvelvollisille määrättyjä velvoitteita. Seuraamusmaksu voidaan määrätä oikeushenkilölle tai sen johdossa olevalle luonnolliselle henkilölle, joka on vastuussa rikkomuksesta. Luottolaitoksen saama seuraamusmaksu saa olla korkeintaan kymmenen prosenttia rikkomusta edeltävän vuoden liikevaihdosta tai viisi miljoonaa euroa riippuen siitä kumpi on suurempi. Luonnolliselle henkilölle määrättävä seuraamusmaksu saa olla korkeintaan viisi miljoonaa euroa. Finanssivalvonta määrää seuraamusmaksut ja ne maksetaan myös aina valtiolle.

Ilmoitusvelvollinen voi saada myös julkisen varoituksen valvontaviranomaiselta, jos tämä on huolimattomuuttaan tai tahallisesti jättänyt noudattamatta lain säännöksiä. Julkisen varoituksen antaminen edellyttää, ettei rikkomus kokonaisuudessaan ole niin vakava, että se vaatisi ankarampia toimenpiteitä. (L 28.6.2017/444.)

7 KIRJANPITOTEHTÄVIÄ TOIMEKSIANNOSTA TEKEVIEN VELVOLLISUUDET

Tässä osassa opinnäytetyötä tarkastellaan uudistuneen rahanpesulainsäädännön vaikutusta kirjanpitäjien toimintaan. Aluehallintovirasto on laatinut vuoden 2020 alussa kirjanpitäjille ohjeen rahanpesulain vaatimusten noudattamiseksi, jota on käytetty tässä osassa opinnäytetyötä. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on laatia opas, joka avaa näiden vaatimusten käytännön toteutusta paremmin antamalla käytännön esimerkkejä näiden vaatimusten toteuttamiseksi.

Rahanpesulain soveltamisesta on tärkeä tietää, että laki koskee vain ulkoisia kirjanpitäjiä, jotka tekevät kirjanpitotehtäviä toimeksiannosta. Tällä tarkoitetaan tilitoimistoja tai kirjanpitäjiä, jotka tekevät kirjanpitoja ammatikseen. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (L 28.6.2017/444) ei siis koske kirjanpitovelvollisen yrityksen palveluksessa olevia kirjanpitäjiä. (Aluehallintovirasto 2020, 13.) Kirjanpitäjät ovat avainasemassa rahanpesun torjunnassa heidän toimintansa luonteen takia. Tämän takia ilmoitusvelvollisuus koskee kirjanpitäjiä, jotka käsittelevät asiakkaansa yksityisiä taloudellisia tietoja, minkä takia he voivat ammattitaitonsa antamien edellytyksien avulla havaita epäilyttäviä liiketoimia harjoittaessaan ammattiaan. (Aluehallintovirasto 2020, 1.)

7.1 Kirjanpitäjien kohtaamat haasteet

Kirjanpitäjien ei kuitenkaan aina ole helppo tunnistaa väärinkäytöksiä harjoittaessaan ammattiaan. Tämä onkin kansainvälisesti tunnistettu ongelma. Ulkoisilla kirjanpitäjillä on todettu olevan puutteelliset keinot kyetä tunnistaa kirjanpitoaineistossa olevia vilppejä tai muita valeoikeustoimia. Kirjanpitoaineistoon saatetaan esimerkiksi liittää väärennetyjä tositteita tai asiakirjoja, joiden aitouden todentaminen saattaa olla kirjanpitäjälle lähes mahdotonta. Lisäksi suorituksiin perustuvien sopimusten näkeminen saattaa usein olla kirjanpitäjälle mahdotonta. Kirjanpitäjät voivat rahanpesun havaitsemiseen liittyvistä haasteista huolimatta vaikuttaa rahanpesuriskin suuruuteen eri tavoilla. Rahanpesun torjumisen tehokkuus pohjautuu riskien ymmärtämiseen ja niiden analysoimiseen. (Aluehallintovirasto 2020, 2.)

7.2 Kirjanpitäjien keskeisimmät velvoitteet

Seuraavissa kappeleissa käsitellään rahanpesulain asettamat keskeisimmät velvoitteet kirjanpitäjille. Näitä velvoitteita ovat: ilmoittautuminen rahanpesun valvontarekisteriin, riskiarvion laatiminen rahanpesun riskien tunnistamiseksi ja niiden arvioimiseksi, kirjanpitäjän velvollisuus tunnistaa ja tuntea asiakkaansa ja velvollisuus tehdä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle havaitessaan epäilyttäviä liiketoimia (Aluehallintovirasto 2020, 2.)

7.2.1 Rahanpesun valvontarekisteriin ilmoittautuminen

Rahanpesulain viides luku on tullut voimaan 1.7.2019 ja siinä säädetään aluehallintoviraston ylläpitämästä rahanpesun valvontarekisteristä. Kaikkien ulkoisten kirjanpitäjien täytyy rekisteröityä tähän rekisteriin ja se on perustettu rahanpesun estämisen valvonnan tehostamiseksi. (Aluehallintovirasto 2020, 6.)

Kirjanpitäjä rekisteröi itsensä rekisteriin tekemällä hakemuksen, jossa hän ilmoittaa yrityksensä perustiedot ja harjoittamansa elinkeinotoiminnan, jonka perusteella hänet katsotaan ilmoitusvelvolliseksi. Hakemus tehdään aluehallintoviraston nettisivuilla sähköisellä lomakkeella ja rekisteröitymismaksu kirjanpitäjille on 200 euroa. (Aluehallintovirasto 2020, 7.)

7.2.2 Riskiarvion laatiminen

Rahanpesulaki velvoittaa kirjanpitäjät laatimaan kirjallisen riskiarvion tunnistaaakseen ja arvioidakseen toimintaansa kohdistuvan rahanpesun riskin. Riskiarvion täytyy olla ajantasainen kuvaus kirjanpitäjän toimintaan kohdistuvista riskitekijöistä ja -ympäristöstä, joten riskiarvion ajantasaisuuden ylläpitämiseksi se pitää päivittää säännöllisesti. Riski arvio on toimitettava Etelä-Suomen aluehallintovirastolle viipymättä sitä pyydettyäessä. (Aluehallintovirasto 2020, 2.)

Riskiarvion laadintamenetelmää ja muotoa ei ole laissa määriteltä, vaan kirjanpitäjien pitää suhteuttaa riskiarvio oman toimintansa laajuuden ja luonteen mukaan. Kirjanpitäjän pitää pohtia, kuinka iso rahanpesuriski hänen toimintaansa, asiakassuhteisiinsa ja palveluihinsa liittyy. Laaditun riskiarvion perusteella kirjanpitäjä voi suunnitella oikeanlaiset toimintaperiaatteet, valvonnan ja menettelytavat rahanpesun riskien vähentämiseksi ja

hallitsemiseksi ja kohdistaa käytössään olevat resurssit tehokkaasti. (Aluehallintovirasto 2020, 2.)

7.2.3 Asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen

Kirjanpitäjien kohdalla henkilöiden tunnistamis- ja todentamistoimet aloitetaan pääsääntöisesti vakituisen asiakassuhteen perustamisvaiheessa. Asiakassuhdetta voidaan katsoa vakituiseksi, jos toimeksianto koskee asiakkaan kirjanpidon tekemistä, tai asiakassuhdetta oletetaan yhteydenottohetkellä pysyväksi. Kirjanpitäjä ei saa perustaa asiakassuhdetta, jos hän ei pysty tunnistamaan asiakasta lain vaatimalla tavalla. Aluehallintovirasto neuvoo kirjanpitäjiä laatimaan perusmuotoiset tunnistamismenettelyt asiakkaille ja lisäksi aluehallintovirasto neuvoo kirjanpitäjiä laatimaan listan seikoista, joiden vuoksi katsottaisiin olevan syytä noudattaa tehokkaampia tunnistamismenetelmiä. Lisäksi kirjanpitäjän täytyy muistaa ilmoittaa asiakkailleen, että heiltä kerättyjä tietoja voidaan käyttää rahanpesun estämiseen, selvittämiseen tai paljastamiseen. (Aluehallintovirasto 2020, 3–4.)

Aluehallintoviraston laatimaan ohjeen (2020, 3) mukaan luonnollinen henkilö tunnistetaan tiedustelemalla tämän henkilöllisyyttä. Luonnollisen henkilön henkilöllisyys voidaan tunnistaa suomalaiselta viranomaiselta saadusta asiakirjasta, kuten ajokortista, passista, kuvallisesta KELA-kortista, muukalaispassista, pakolaisen matkustusasiakirjasta tai poliisiviranomaiselta saadusta henkilökortista. Suomalaisen viranomaisen myöntämän asiakirjan puuttuessa myös ulkomaan passi tai muu matkustusasiakirjana käytettävä henkilöllisyystodistus on kelvollinen tapa tunnistaa asiakkaan henkilöllisyys.

Oikeushenkilön tunnistamiseksi voidaan käyttää kaupparekisteriotetta tai muuta julkisesta rekisteristä peräisin olevaa vastaavaa asiakirjaa. Oikeushenkilön lisäksi tämän edustajana toimiva henkilö on tunnistettava. Tämän lisäksi edustajan oikeus toimia oikeushenkilön edustajana on varmistettava. Oikeushenkilön edustajat voidaan varmistaa kaupparekisteriotteesta. (Aluehallintovirasto 2020, 3.)

Kirjanpitäjien täytyy hankkia tietoja asiakkaistaan noudattaakseen rahanpesulain vaatimaa asiakkaan tuntemista ja toiminnan seuraamista. Aluehallintovirasto on laatimassaan ohjeessaan (2020, 3–4) listannut kirjanpitäjille välttämättömät asiakkaasta tarvittavat tiedot, jotka tarvitaan asiakassuhteen perustamiseen ja ylläpitämiseen. Nämä tiedot koskevat asiakkaan tietoja, oikeushenkilön tietoja ja yleisiä yhtiön toimintaan liittyviä tietoja. Kirjanpitäjän

pitää selvittää kaikkien asiakkaan toimintaan liittyvien henkilöiden ja tosiasiallisten edunsaajien nimet, henkilötunnukset ja osoitteet. Kirjanpitäjän tulee myös selvittää lukuisia oikeushenkilön tietoja, kuten oikeushenkilön nimi, rekisteröimispäivä, rekisterinumero, rekisteriviranomainen, yhtiöjärjestys ja toimiala. Lisäksi kirjanpitäjän pitää hankkia tietoa asiakkaan liiketoiminnan luonteesta ja laajuudesta sekä hallussa olevien varojen alkuperästä. Kirjanpitäjän pitää myös selvittää asiakkaan mahdolliset kytkökset poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin tai onko asiakas esimerkiksi kansainvälisellä pakotelistalla.

7.2.4 Asiakassuhteen seuraaminen

Rahanpesulaki velvoittaa ilmoitusvelvolliset järjestämään riittävän seurannan asiakkaan liiketoiminnan laajuuteen, luonteeseen ja muiden asiakassuhteeseen arvioitujen riskien perusteella, jotta ilmoitusvelvolliset voivat olla varmoja siitä, että heillä on tiedossa oikea kuva asiakkaan liiketoiminnan luonteesta. (Aluehallintovirasto 2020, 5.)

Aluehallintoviraston (2020, 5) mukaan kirjanpitäjillä on velvollisuus pitää silmällä asiakkaan liiketoimia mahdollisten rahanpesuun liittyvien epäilyttävien liiketoimien osalta. Epäilyttävät liiketoimet poikkeavat tavallisista liiketoimista huomattavasti asiakkaan toiminnan koko tai luonne huomioon ottaen. Kirjanpitäjän täytyy tuntea asiakkaansa ja tämän toiminta, jotta hän voi tunnistaa normaalista poikkeavat liiketoimet.

7.2.5 Velvoitus tehdä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukseen

Kirjanpitäjän havaittaessa epäilyttävän liiketoimen hänen pitää pyrkiä hankkimaan lisätietoja liiketoimesta. Jos lisäselvityksenkin jälkeen liiketoimi vaikuttaa epäilyttävältä tai kirjanpitäjä ei saa asiakkaalta selvitystä liiketoimen perusteeksi, on kirjanpitäjän tehtävä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle sähköisellä lomakkeella viipymättä epäilyttävästä liiketoimesta. Ilmoitus on tehtävä myös niissä tilanteissa, joissa asiakassuhdetta ei ole perustettu tai liiketoimea suoritettu, mutta niiden lainmukaisuus epäilyttää kirjanpitäjää. (Aluehallintovirasto 2020, 6.)

7.3 Rahanpesuindikaattorit

Rahanpesun selvittelykeskus on laatinut toimialakohtaisia listoja rahanpesuindikaattoreista vuosien saatossa saamien rahanpesuilmoitusten pohjalta, joihin ilmoitusvelvollisten tulisi

kiinnittää huomiota toiminnassaan. Tämän listauksen tarkoitus on auttaa ilmoitusvelvollisia rahanpesun paljastamisen ja estämisen toiminnoissa. Näissä indikaattorilistauksissa käsitellään rahanpesun kulmakiviä, asiakasprofiilia, maantieteellisiä riskejä ja tunnistamisvelvollisuutta. Tämän jälkeen indikaattorilistat on jaettu toimialoittain. Monet listauksen indikaattoreista ovat kuitenkin yleisiä ja ne soveltuvat eri toimialoille. (Rahanpesuindikaattorit [viitattu 16.10.2020].)

Lopuksi on tärkeää huomioida, että indikaattorilistat eivät ole tyhjentäviä, eikä listan mukainen toiminta tarkoita, että kyse on rahanpesusta. Listauksen tavoitteena on auttaa ilmoitusvelvollisia näkemään, että mitkä keinot ovat heidän toimialallaan yleisimpiä rahanpesun keinoja rahanpesunselvittelykeskukseen saapuvien tapausten mukaan. (Rahanpesuindikaattorit [viitattu 16.10.2020].) Alla olevassa kuviossa (8) käydään läpi rahanpesun selvittelykeskuksen asettamat rahanpesuindikaattorit, jotka on huomattu kohdistuvan erityisesti kirjanpitäjiin, veroasiantuntijoihin ja tilintarkastajiin (Keskusrikospoliisi 2019, 19–20).

Epäilyttävä toiminta

Asiakas vaihtaa kirjanpitäjää usein
Asiakas vaikuttaa elävän yli varojensa
Asiakkaalla on suhteettomat tulot toimintansa huomioon ottaen
Asiakkaan toiminnassa on mukana epäiltyjä rikollisia tai rikollisten kumppaneita

Toiminnan volyyymi tai myynti on epätavanomaisen suurta
Ei työntekijöitä alalla, jossa se olisi epätavallista
Paljon suuria käteisnostoja tai talletuksia
Myynti ei vastaa oikeaa taloudellista tilannetta
Tositteet vaikuttavat valetositteilta
Talletuksia on toiminnalle epätyypillisiltä maksuvälineiltä
Osinkoja maksetaan perusteetta ja kirjanpidon tarkastus paljastaa kavalluksen tai herättää epäilyksiä

Konsultti- ja palvelumaksut veroparatiisiyrityksille / muut maksut veroparatiisitileille
Yrityksellä on pankkitalletuksia ilmoittamatta sitä liikevaihdoksi
Tehdyistä suorituksista ei seuraa liikevaihtoa tai myyntiä
Monimutkaiset yritysraenteet, ei varmuutta tosiasiallisista edunsaajista
Tekaistut myynti- ja ostosopimukset
Monimutkaiset lainajärjestelyt ja epäselvyydet lainansaajan ja -antajan välillä
Osakkeiden nimittäminen suhteetonta ottaen huomioon liiketoiminnan

Kuvio 8. Kirjanpitäjien rahanpesuindikaattorit (Keskusrikospoliisi 2019, 19–20).

8 TUTKIMUSTULOKSET JA YHTEENVETO

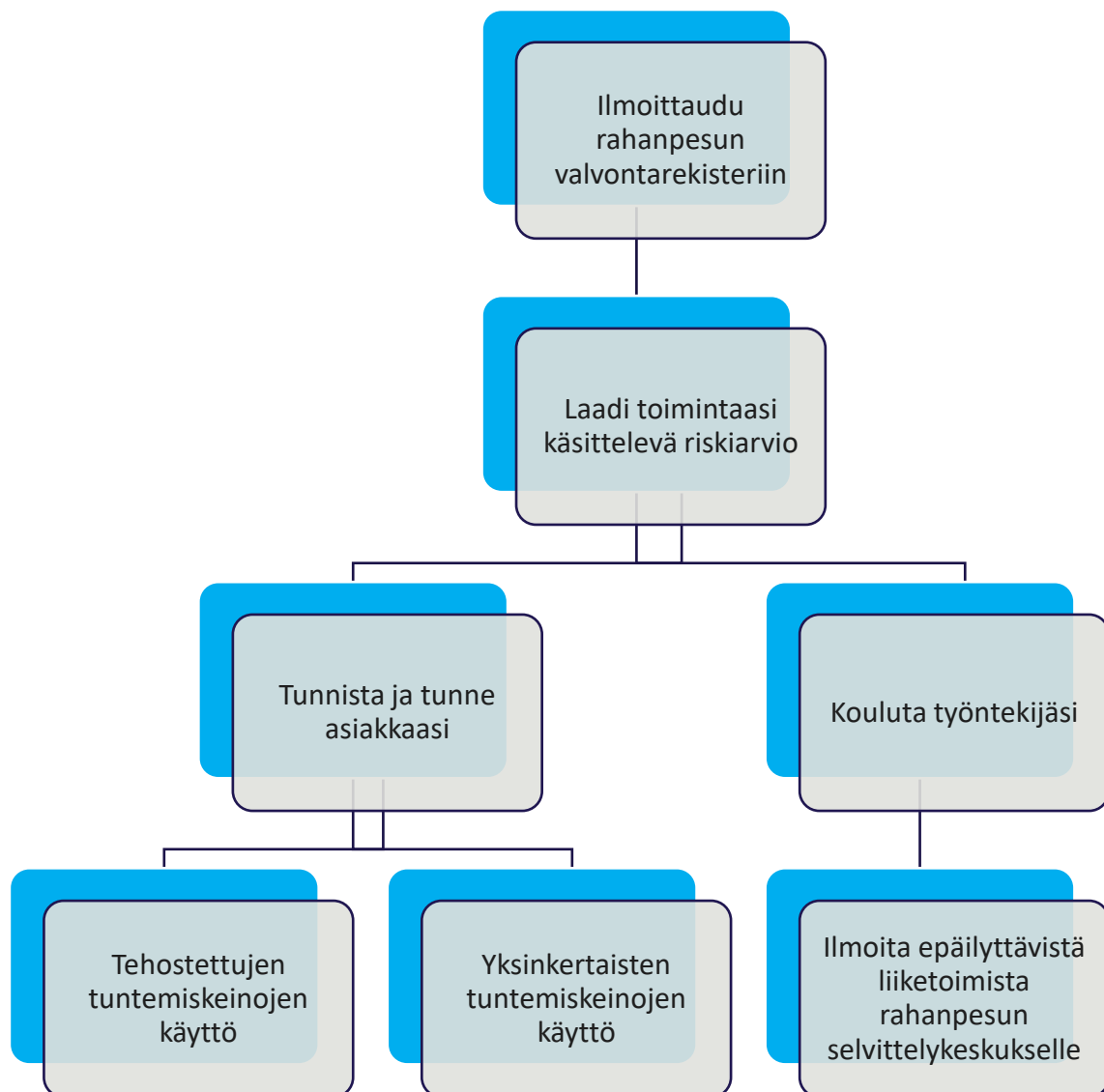
Tässä luvussa tehdään yhteenveto opinnäytetyön etenemisestä ja kerrotaan tekijän näkemykset siitä, ketkä voivat käyttää ja soveltaa tämän työn tuloksia. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää uudistetun rahanpesun asettamat velvollisuudet kirjanpitäjille ja miten nämä velvollisuudet käytännössä toteutetaan. Lisäksi osana ulkoisten kirjanpitäjien vastuita selvitettiin myös, mihin kirjanpitäjän tulisi kiinnittää työssään huomiota havaitakseen rahanpesua. Näiden tietojen pohjalta opinnäytetyön liitteeksi laadittiin opas kirjanpitäjälle, jossa kerrotaan lyhyesti uudistuneen lainsäädännön tuomat velvoitteet ja miten ne toteutetaan. Tarkoituksena on, että kyseistä ohjetta voi käyttää kuka tahansa kirjanpitäjä.

8.1 Tutkimustulokset

Opinnäytetyössä on saatu vastattua sille asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyö vastaa kysymykseen: *Mitä on rahanpesu?* Tähän saatiin vastaus aiheesta laaditun kirjallisuuden avulla käyttämällä pääosin Andersénin (2020) kirjaa rahanpesun estämisestä ja Sahavirran (2008) väitöskirjaa rahanpesusta rangaistavana tekona. Toinen tutkimuskysymys oli: *Mitä kansainvälisiä toimia rahanpesun estämiseksi tehdään?* Tähän saatiin vastaus tutustumalla kansainvälisten toimijoiden, kuten FATF:n toimintaan ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiveihin. Nämä molemmat olivat myös taustalla Suomen rahanpesulain uudistuksessa. Kolmas ja viimeinen tutkimuskysymys oli: *Miten rahanpesulaki on muuttunut vuonna 2017 toteutetussa uudistuksessa ja miten tämä näkyy kirjanpitäjien arjessa?* Tähän kysymykseen saatiin vastaus paneutumalla neljänteen rahanpesudirektiiviin, uudistuneeseen rahanpesulakiin, rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomuksiin, keskusrikospoliisin raportteihin, aluehallintoviraston ohjeistuksiin ja aikaisemmin tässä kappaleessa mainittuun Andersénin kirjaan.

Uudistunut rahanpesulaki näkyy kirjanpitäjien arjessa monella tapaa. Ensinnäkin heidän on pitänyt ilmoittautua rahanpesun valvontarekisteriin. Tämän jälkeen kirjanpitäjien yhdessä muiden ilmoitusvelvollisten kanssa on pitänyt laatia omaa toimintaansa käsittelevä riskiarvio, jossa heidän pitää pohtia esimerkiksi, että minkälainen rahanpesuriski heidän toimintaansa liittyy ja pitääkö joitakin asiakkaita tai liiketoimia seurata tehostetummin. Lisäksi aluehallintovirasto valvoo lain noudattamista ja esimerkiksi riskiarvio pitää toimittaa aluehallintovirastolle sitä pyytäessä. Lain rikkomatta jättämisestä kirjanpitäjä voi saada julkisen varoituksen tai rikesakon.

Kirjanpitäjän pitää myös pitää huoli siitä, että hänen työntekijänsä on koulutettu lainsäädännön noudattamisen varmistamiseksi (HE 228/2016 vp, 203). Lisäksi kirjanpitäjän täytyy tunnistaa asiakkaansa ja tuntea heidän toimintansa. Kirjanpitäjän pitää tietää, että onko asiakas poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai onko asiakkaalla liittymäkohtia korkean rahanpesun riskin valtioihin. Näiden ja muiden tuntemiseen liittyvien säädösten ja riskiarvion perusteella kirjanpitäjän pitää myös suhteuttaa asiakassuhteen seurannan tehokkuus. Alla olevassa kuviossa (9) on vielä kuvattuna rahanpesulain tuomat keskeiset velvoitteet kirjanpitäjälle.

Kuvio 9. Rahanpesulain tuomat velvollisuudet kirjanpitäjälle.

8.2 Yhteenveto ja opinnäytetyön eteneminen

Teoreettinen viitekehys aloitettiin rahanpesuilmioon tutustumalla sitä käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen. Ensimmäisissä kappaleissa rahanpesuilmiota käsiteltiin kattavasti aloittamalla sen historiasta ja käymällä läpi sen tyypillisimmät vaiheet ja toteutustavat. Rahanpesuilmion tarkasteleminen lopetettiin tutkimalla rahanpesuilmion suuntauksia nykypäivänä ja vertailemalla Suomen tilannetta muuhun maailmaan. Opinnäytetyön toisena pääkohtana tutustuttiin kansainväliseen rahanpesun vastaiseen säädäntöön ja Suomen rahanpesulainsäädännön uudistumiseen. Kansainvälisen säädännön luvussa keskityttiin tunnetuimpaan rahanpesun vastaiseen kansainväliseen toimijaan FATF:n ja Euroopan parlamentin rahanpesudirektiiveihin ja niiden kehittymiseen vuosien saatossa. Viimeisessä pääkohdassa tutustuttiin uudistuneeseen rahanpesulakiin ja sen tuomiin velvoitteisiin ulkoisille kirjanpitäjille ja tutkittiin, että miten nämä velvoitteet toteutetaan käytännössä. Teoreettinen viitekehys käsittelee rahanpesun ilmiönä ja siihen liittyvän lain säädännön kattavasti ja selkeästi. Tämän lisäksi opinnäytetyössä on käytetty useita kuvioita havainnollistamaan ja tiivistämään asioita.

Opinnäytetyöprosessi aloitettiin toukokuussa 2020 valitsemalla opinnäytetyön aihe ja näkökulma, jonka kannalta asiaa haluttiin tutkia. Varsinainen kirjoittaminen aloitettiin elokuun lopulla ja opinnäytetyö saatiin valmiiksi lokakuun lopussa. Opinnäytetyön tekijä halusi käyttää aikansa mahdollisimman tehokkaasti ja varmistaakseen aikataulussa pysymisen opinnäytetyön tekijä asetti tavoitteita jokaiselle alkavalle viikolle. Tämän lisäksi opinnäytetyön tekijä asetti kuukausikohtaisia tavoitteita opinnäytetyölle. Syyskuun tavoite oli saada opinnäytetyön teoriaosuus valmiiksi ja lokakuu oli varattuna työn liitteenä olevan oppaan laatimiselle ja opinnäytetyön lopulliseen viimeisteluun. Opinnäytetyön aihe oli myös tekijän mielestä mielenkiintoinen ja se innosti kirjoittajaa entisestään työn kirjoittamiseen.

LÄHTEET

A 23.10.2003/890. Sisäasiainministeriön asetus rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä.

Aluehallintovirasto. 2017. [Verkkajulkaisu]. Ilmoitusvelvollisen riskiarvion laatiminen. [Viitattu 18.9.2020]. Saatavana: https://www.avi.fi/documents/10191/2370358/Riskiarvio-ohje_FI/0a9566c5-9a48-420d-896c-fd00c136f99a

Aluehallintovirasto. 29.1.2020. Alakohtainen liite yleisohjeeseen – kirjanpito tehtäviä toimeksiannosta hoitavat. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.10.2020]. Saatavana: http://www.avi.fi/documents/10191/37932/Liite_uuteen_ohjeeseen_kirjanpito%C3%A4j%C3%A4t.pdf/3400226e-340c-4c2a-b8c1-a262e2e9f3ba

Andersén, A. 2020. Rahanpesun estäminen. Helsinki: Alma Talent.

Brännare, S. 2018. KRP: ”Ammattimuulien” rahanpesuyritykset lisääntyneet Suomessa – pankkitilejä avataan väärennetyillä papereilla. [Verkkolehtiartikkeli]. Yle 10.6.2018. [Viitattu 1.10.2020]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-10244506>

Eduskunta. 7.7.2017. Rahanpesulainsäädännön kokonaisuudistus. [Verkkosivu]. [Viitattu 20.9.2020]. Saatavana: https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/rahanpesulainsaadannon-kokonaisuudistus.aspx

EU 2015/847. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus varainsiirtojen mukana toimitettavista tiedoista.

EU 2015/849. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen.

EU 2018/843. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen.

EU 2018/1673. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi rahanpesun torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin.

ETY 1991/308. Neuvoston direktiivi rahoitusjärjestelmän rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä.

EY 2001/97. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi rahoitusjärjestelmien rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä annetun neuvoston direktiivin 91/308/ETY muuttamisesta.

EY 2005/60. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesutarkoituksiin sekä terrorismin rahoitukseen.

- Financial crime through video games is on the rise. 2019. [Verkkolehtiartikkeli]. Economist 7.11.2019. [Viitattu 1.10.2020]. Saatavana Economistin sivuilta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Finanssivalvonta. 6.9.2018. Selonotto- ja ilmoitusvelvollisuus. [Verkkosivu]. [Viitattu 30.9.2020]. Saatavana: <https://www.finanssivalvonta.fi/pankki/rahanpesun-estaminen/selonotto-ja-ilmoitusvelvollisuus/>
- HE 53/2002. Hallituksen esitys eduskunnalle eräiden rikoslain talousrikossäädösten ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi.
- HE 25/2008 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 228/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä laiksi rahanpesun selvittelykeskuksesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.
- HE 167/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 55/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta.
- Huhtamäki, A. 2000. Rahan jäljittäminen. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus
- Huotilainen, H. 2019. Finanssivalvonta lätkäisi S-Pankille liki miljoonan euron seuraamusmaksun – laiminlyönnit koskevat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä. [Verkkolehtiartikkeli]. Talouselämä 18.12.2019. [Viitattu 18.10.2020]. Saatavana Talouselämän sivuilta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Jukarainen, P. & Muttilainen, V. 2015. Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen kansallinen riskiarvio 2015. [Verkkojulkaisu]. Theseus: Poliisiammattikorkeakoulun raportti. [Viitattu 30.9.2020]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/97954/Raportteja_117_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Kananen, J. 2015. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän Ammattikorkeakoulu
- Karkkola, M. 2018. Tanskalaislehti: Nordeassa epäilty rahanpesutapaus. [Verkkolehtiartikkeli]. Talouselämä 3.10.2018. [Viitattu 18.10.2020]. Saatavana Talouselämän sivuilta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Keskusrikospoliisi. 11.1.2019. Rahanpesun selvittelykeskus. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 16.10.2020]. Saatavana: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/77455_Rahanpesuindikaattorit_11.1.2019_FINAL.pdf?fa61d9f79dfbd688

- Koho, S. 2019. Rahanpesuepäilyt kasvussa – Uusin ilmiö on tuoda ulkomailta ”muuleja” avaamaan tilejä. [Verkkolehtiartikkeli]. Talouselämä 18.1.2019. [Viitattu 18.9.2020]. Saatavana Talouselämän sivuilta. Vaatii käyttöoikeuden.
- L 19.12.1889/39. Rikoslaki.
- L 30.1.1998/68. Laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä.
- L 18.7.2008/503. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä.
- L 28.6.2017/444. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä.
- L 26.4.2019/572. Laki virtuaalivaluutan tarjoajista.
- Patentti- ja rekisterihallitus. 7.8.2020. Edunsaajailmoitus. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.10.2020]. Saatavana: <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/edunsaajatiedot.html>
- Poliisi. Ei päiväystä. Rahanpesun torjunta. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.9.2020]. Saatavana: <https://www.poliisi.fi/rahanpesu>
- Rahanpesuindikaattorit. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Poliisi. [Viitattu 16.10.2020]. Saatavana: https://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/rahanpesuilmoituksen_tekeminen/rahanpesun_indikaattorit
- Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. 2017. Suomen Asianajajaliitto. [Verkkajulkaisu]. 14.9.2017. [Viitattu 22.10.2020]. Saatavana: [file:///C:/Users/User/Downloads/2019_01_B17_Ohje_rahanpesun_ja_terrorismin_rahointamisen_estamisesta_02092017%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/2019_01_B17_Ohje_rahanpesun_ja_terrorismin_rahointamisen_estamisesta_02092017%20(3).pdf)
- Rahanpesun valvontarekisteri. 4.8.2020. Aluehallintovirasto. [Verkkosivu]. [Viitattu 20.9.2020]. Saatavana: <https://www.avi.fi/web/avi/rahanpesun-valvontarekisteri>
- Ranta-aho, M. 2013. Tahrat pois rahasta. [Verkkolehtiartikkeli]. Haaste 3/2013. [Viitattu 30.9.2020]. Saatavana: <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32013/tahratpoisrahasta.html>
- Rokka, T. 2020. Ruotsalaispankki SEB saa 95 miljoonan sakot Ruotsin finanssivalvonnalta – ”Huolimatta Baltian maiden kohonneesta rahanpesuriskistä, pankki on tehnyt liian vähän ja liian myöhään”. [Verkkolehtiartikkeli]. Talouselämä 25.6.2020. [Viitattu 18.10.2020]. Saatavana Talouselämän sivuilta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Sahavirta, R. 2008. Rahanpesu rangaistavana tekona. Jyväskylä: Suomalainen lakimiesyhdistys.

- Sisäministeriö. 28.6.2017. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskeva lainsäädäntö voimaan. [Verkkosivu]. [Viitattu 5.10.2020]. Saatavana: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/rahanpesun-ja-terrorismin-rahoittamisen-estamista-koskeva-lainsaadanto-voimaan>
- Sullström, H. 2019. Näin rahanpesu muuttua mustan valkoiseksi: [Verkkolehtiartikkeli]. Yle 4.3.2019. [Viitattu 4.9.2020]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-10668242>
- The FATF Recommendations. 2019. International standards on combating money laundering and the financing of terrorism & proliferation. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 29.9.2020]. Saatavana: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf>
- Valtiovarainministeriö. Ei päivystä. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. [Verkkosivu]. [Viitattu 29.9.2020]. Saatavana: <https://vm.fi/rahanpesun-estaminen>
- Vuosikertomus rahanpesun selvittelykeskus. 2019. [Verkkojulkaisu]. Keskusrikospoliisi: Rahanpesun selvittelykeskus. [Viitattu 15.10.2020]. Saatavana: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/88542_RAPin_Vuosikertomus_2019_valmis.pdf?d1246b6e1b2ad888

LIITTEET

Liite 1. Opas kirjanpitäjälle uudistuneen rahanpesulain tuomien velvoitteiden noudattamiseksi

Liite 1. Opas kirjanpitäjälle uudistuneen rahanpesulain tuomien velvoitteiden noudattamiseksi

Kirjanpitäjän opas rahanpesulain noudattamiseen

Suokas, Joonatan

Seinäjoen Ammattikorkeakoulu

Sisällysluettelo

1 Johdanto	3
2 Rahanpesu ilmiönä	4
3 Ilmoitusvelvollisuus ja ilmoittaminen	4
4 Kirjanpitäjän keskeisimmät velvoitteet	5
4.1 Ilmoittaudu rahanpesun valvontarekisteriin	5
4.2 Riskiarvion laadinta	5
4.3 Asiakkaiden tunteminen ja tunnistaminen	7
4.4 Jatkuva seuranta ja epäilyttävän toiminnan huomaaminen.....	9
4.5 Työntekijöiden koulutus ja valvonta.....	10
5 Tosiasialliset edunsaajat	10
6 Poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt	11
7 Yksinkertainen tuntemisvelvollisuus	12
8 Tehostettu tuntemisvelvollisuus	13
9 Hallinnolliset seuraamukset	14
10 Yhteenveto	15
11 Lisätietoa	16
12 Lähdeluettelo	17

1. Johdanto

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017) on tullut asteittain voimaan heinäkuun kolmannesta päivästä alkaen vuonna 2017 (L 28.6.2017/444). Lain uudistuksella on pantu täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston asettama direktiivi rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen. (EU 2015/849), josta käytetään myös nimeä neljäs rahanpesudirektiivi. Uudistuneen lainsäädännön tavoitteena on torjua talousrikollisuutta ja harmaata taloutta aiempaa tehokkaammin, sillä talousrikollisuus on yleisin rikollisuuden muoto Suomessa rahanpesun taustalla. (Sisäministeriö 2017)

Uusi rahanpesulaki nostaa riskiperusteisuuden keskeiseksi elementiksi terrorismin rahoittamisen ja rahanpesun torjunnalle. Riskiperusteisuudella tarkoitetaan ilmoitusvelvollisten, kuten ulkoisten kirjanpitäjien, velvollisuutta ymmärtää, arvioida ja tunnistaa terrorismin rahoittamisen ja rahanpesun riskit, joille he altistuvat omassa toiminnassaan ja mitoittaa omat toimenpiteensä näiden riskien mukaan. (Aluehallintovirasto 2017, 1)

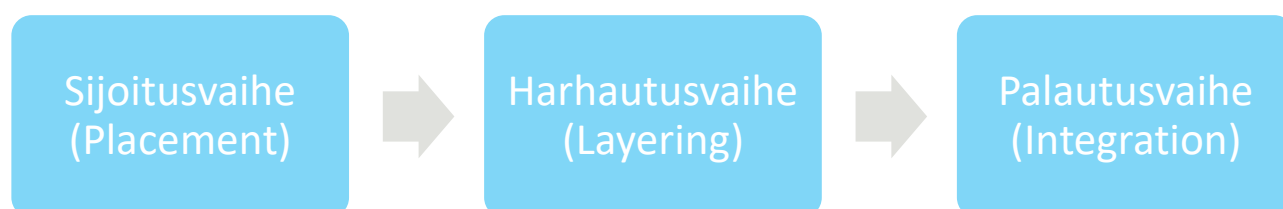
Kirjanpitäjän kannalta on tärkeää, että hän noudattaa uudistuneen rahanpesulain säädännön vaatimuksia, sillä niiden noudattamatta jättämisestä tai laiminlyömisestä voi koitua hallinnollisia seuraamuksia rikemaksun, julkisen varoituksen tai seuraamusmaksun muodossa. Kirjanpitäjä voi myös huolimattomuudellaan syyllistyä rahanpesuun ja hänet voidaan tuomita tuottamuksellisesta rahanpesusta.

Tämä opas kertoo uudistuneen rahanpesulain tuomat velvollisuudet kirjanpitoa toimeksiannosta tekeville (tästä lähtien kirjanpitäjä), mitä nämä velvollisuudet tarkoittavat käytännössä ja miten kiinnittämällä huomiota kirjanpitäjät voivat havaita rahanpesua jokapäiväisessä toiminnassaan. Oppaassa esitetyt listaukset eivät ole tyhjentyviä, vaan suuntaa antavia.

2. Rahanpesu ilmiönä

Rahanpesemisellä tarkoitetaan sellaisia toimia, joiden päämääränä on saada rikoksella hankittu omaisuus tai rikoksen tuottama hyöty osaksi laillista talousjärjestelmää siten, että kyseistä varallisuutta ei pystytä yhdistämään sen alkuperänä olevaan rikokseen. Rahanpesua voivat olla yksinkertaiset jokapäiväiset toimet, jotka toteutetaan vähällä suunnittelulla ja ammattitaidolla. Tavallisesti rahanpesulla kuitenkin tarkoitetaan ammattimaista talouselämän ja rahoitusjärjestelmän toimintojen monimutkaista ja suunnitelmallista väärinkäyttämistä. (Sahavirta 2008, 21–22) Rahanpesun on vuosien saatossa huomattu noudattavan kolme vaiheista rakennetta. Nämä vaiheet ovat sijoitusvaihe, harhautusvaihe ja palautusvaihe. (Andersen 2020, 21)

Kuvio 1. Rahanpesun 3-vaiheinen malli (Andersén 2020, 21).

3. Ilmoitusvelvollisuus ja ilmoittaminen

Ilmoitusvelvollisuudella tarkoitetaan laissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017) määriteltyjä elinkeinonharjoittajia. Ilmoitusvelvollisuus on asetettu koskemaan niitä elinkeinonharjoittajia, joilla katsotaan olevan parhaat mahdollisuudet havaita rahanpesua toiminnassaan. (HE 228/2016, 111)

Lain mukaan ilmoitusvelvollisten täytyy tehdä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle havaitessaan epäilyttäviä liiketoimia toiminnassaan. Ilmoituksen tekeminen perustuu laissa määrättyyn selonottovelvollisuuteen, joka velvoittaa ilmoitusvelvolliset ottamaan selvää tavanomaisista poikkeavista liiketoimista ja niiden perusteista (Finanssivalvonta 2018). Tämän takia ilmoitusvelvollisuus koskee kirjanpitäjiä, jotka käsittelevät asiakkaansa

yksityisiä taloudellisia tietoja, minkä takia he voivat ammattitaitonsa antamien edellytyksien avulla havaita epäilyttäviä liiketoimia. (Aluehallintovirasto 2020, 1)

Ilmoitus pitää tehdä rahanpesun selvittelykeskukselle viipymättä epäilyttävän liiketoimen havaitsemisen jälkeen. Epäilyttäviä liiketoimia ovat kaikki asiakkaan normaalista toiminnasta poikkeavat liiketoimet, taloudelliselta arvoltaan poikkeavat liiketoimet ja tilanteet, joissa ilmoitusvelvollisen on syytä epäillä asiakirjojen aitoutta tai oikeushenkilöä ei pystytä luotettavasti tunnistamaan. (HE 228/2016, 111)

4. Kirjanpitäjän keskeisimmät velvoitteet

4.1. Ilmoittaudu rahanpesun valvontarekisteriin

Rahanpesulain viides luku on tullut voimaan 1.7.2019 ja siinä säädetään aluehallintoviraston ylläpitämästä rahanpesun valvontarekisteristä. Kaikkien kirjanpitäjien, jotka tekevät kirjanpitoja toimeksiannosta, täytyy rekisteröityä tähän rekisteriin. Kirjanpitäjä rekisteröi itsensä tekemällä hakemuksen, jossa hän ilmoittaa yrityksensä perustiedot ja harjoittamansa elinkeinotoiminnan, jonka perusteella hänet katsotaan ilmoitusvelvolliseksi. Hakemus tehdään aluehallintoviraston nettisivuilla sähköisellä lomakkeella ja rekisteröitymismaksu kirjanpitäjille on 200 euroa. (Aluehallintovirasto 2020, 6–7)

4.2. Riskiarvion laadinta

Rahanpesulaki velvoittaa kirjanpitäjät laatimaan kirjallisen riskiarvion tunnistaakseen ja arvioidakseen toimintaansa kohdistuvan rahanpesun riskin. Riskiarvion täytyy olla kuvaus kirjanpitäjän toimintaan kohdistuvista riskitekijöistä. Riski arvio on toimitettava Etelä-Suomen aluehallintovirastolle viipymättä sitä pyydetessä. (Aluehallintovirasto 2020, 2) Riskiarvion laadintamenetelmää ja muotoa ei ole laissa määritelty, vaan kirjanpitäjien pitää suhteuttaa riskiarvio oman toimintansa laajuuden ja luonteen mukaan. Kirjanpitäjän pitää pohtia kuinka iso rahanpesu riski hänen toimintaansa, asiakassuhteisiin ja palveluihin liittyy. Laaditun riskiarvion perusteella kirjanpitäjä voi suunnitella oikeanlaiset toimintaperiaatteet, valvonnan ja menettelytavat rahanpesun riskien vähentämiseksi. (Aluehallintovirasto 2020, 2)

Riskiarvion laatiminen aloitetaan tunnistamalla omaan toimintaan liittyvät uhkatekijät ja haavoittuvuudet. Uhkatekijöitä miettiessä tulisi kiinnittää huomiota esimerkiksi asiakkaisiin, maantieteelliseen sijaintiin ja toimialoihin. Haavoittuvuuksilla tarkoitetaan ilmoitusvelvollisen toiminnassa olevia heikkouksia, joita rikolliset voisivat käyttää hyväkseen. Haavoittuvuuksia etsiessä tulisi kiinnittää huomiota ilmoitusvelvollisen resursseihin, järjestelmiin, toimintamalleihin ja valvontaan. (Aluehallintovirasto 2017, 3–4)

Uhkatekijöiden ja haavoittuvuuksien tunnistamisen jälkeen voidaan aloittaa hallintakeinojen suunnittelu havaittujen uhkien ja haavoittuvuuksien torjumiseksi niin, että riskien toteutuminen saadaan estettyä tai niistä koituvat vahingot minimoitua. Hallintakeinoja voivat olla esimerkiksi työntekijöiden koulutus, sisäinen valvonta, tietojen tallentaminen tai asiakkaan tunteminen. (Aluehallintovirasto 2017, 4)

Riskiarvion lopputuloksena saadaan jäännösriski. Tällä riskillä tarkoitetaan sitä riskiä, joka ilmoitusvelvolliseen toimintaan kohdistuu laadituista hallintakeinoista huolimatta. Jäännösriskiä arvioitaessa ilmoitusvelvollisen pitää pohtia riskiä tullakseen hyväksikäytetyksi terrorismin rahoitukseen tai rahanpesuun. (Aluehallintovirasto 2017, 4) Viimeiseinä vaiheena riskiarvioon kuuluu sen hyväksyminen yrityksen johdolla ja säännöllinen päivittäminen. (Aluehallintovirasto 2017, 5)

Kuvio 2. Riskiarvion laadinta (mukaillen Aluehallintovirasto 2017, 3).

4.3. Asiakkaiden tunnistaminen ja tunteminen

Kirjanpitäjien kohdalla henkilöiden tunnistamis- ja todentamistoimet aloitetaan pääsääntöisesti vakituisen asiakassuhteen perustamisvaiheessa. Asiakassuhdetta voidaan katsoa vakituiseksi, jos toimeksianto koskee asiakkaan kirjanpidon tekemistä, tai asiakassuhdetta oletetaan yhteydenottohetkellä pysyväksi. Kirjanpitäjä ei saa perustaa asiakassuhdetta, jos hän ei pysty tunnistamaan asiakasta lain vaatimalla tavalla. Lisäksi kirjanpitäjän täytyy muistaa ilmoittaa asiakkailleen, että heiltä kerättyjä tietoja voidaan käyttää rahanpesun estämiseen, selvittämiseen tai paljastamiseen. (Aluehallintovirasto 2020, 3–4)

Aluehallintoviraston laatimaan ohjeen (2020, 3) mukaan luonnollinen henkilö tunnistetaan tiedustelemalla tämän henkilöllisyyttä. Luonnollisen henkilön henkilöllisyys voidaan tunnistaa suomalaiselta viranomaiselta saadusta asiakirjasta, kuten ajokortista, passista, kuvallisesta KELA-kortista, muukalaispassista, pakolaisen matkustusasiakirjasta tai poliisiviranomaiselta saadusta henkilökortista. Suomalaisen viranomaisen myöntämän asiakirjan puuttuessa myös ulkomaan passi tai muu matkustusasiakirjana käytettävä henkilöllisyystodistus on kelvollinen tapa tunnistaa asiakkaan henkilöllisyys.

Oikeushenkilön tunnistamiseksi voidaan käyttää kaupparekisteriotetta tai muuta julkisesta rekisteristä peräisin olevaa vastaavaa asiakirjaa. Oikeushenkilön lisäksi tämän edustajana toimiva henkilö on tunnistettava. Tämän lisäksi edustajan oikeus toimia oikeushenkilön edustajana on varmistettava. Oikeushenkilön edustajat voidaan varmistaa kaupparekisteriotteesta. (Aluehallintovirasto 2020, 3)

Kirjanpitäjien täytyy hankkia tietoja asiakkaistaan noudattaakseen rahanpesulain vaatimaa asiakkaan tuntemista ja toiminnan seuraamista. Aluehallintovirasto on laatimassaan ohjeessaan (2020, 3–4) listannut kirjanpitäjille välttämättömät asiakkaasta tarvittavat tiedot, jotka tarvitaan asiakassuhteen perustamiseen ja ylläpitämiseen. Nämä tiedot ovat:

- Asiakkaan toimintaan liittyvien henkilöiden ja tosiasiallisten edunsaajien nimet, henkilötunnukset ja osoitteet

- Oikeushenkilön nimi, rekisteröimispäivä, rekisterinumero, rekisteriviranomainen, yhtiöjärjestys ja toimiala
- Asiakkaan toiminnan luonteen, laajuuden ja varojen alkuperä
- Kytkökset poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin, kansainvälisiin pakotelistoihin tai korkean rahanpesun riskin maihin.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen (444/2017) 3 luvun 3§:n mukaan ilmoitusvelvollisen pitää säilyttää asiakkaan tunnistamiseen kerätyt tiedot viiden vuoden ajan asiakassuhteen päättymisestä. Lain mukaan myös satunnaista liiketoimea varten kerätyt tiedot pitää säilyttää viiden vuoden ajan.

4.4. Jatkuva seuranta ja epäilyttävän toiminnan huomaaminen

Rahanpesulaki velvoittaa kirjanpitäjät järjestämään riittävän seurannan asiakkaan liiketoiminnan laajuuteen, luonteeseen ja siihen arvioitujen riskien perusteella, jotta he voivat olla varmoja siitä, että heillä on tiedossa oikea kuva asiakkaan liiketoiminnan luonteesta. (Aluehallintovirasto 2020, 5) Aluehallintoviraston (2020, 5) mukaan kirjanpitäjillä on velvollisuus pitää silmällä asiakkaan liiketoimia mahdollisten rahanpesuun liittyvien epäilyttävien liiketoimien osalta. Epäilyttävät liiketoimet poikkeavat tavallisista liiketoimista huomattavasti asiakkaan toiminnan koon tai luonteen huomioon ottaen. Kirjanpitäjän täytyy tuntea asiakkaansa ja tämän toiminta, jotta hän voi tunnistaa normaalista poikkeavat liiketoimet. Alla olevassa kuviossa käydään läpi rahanpesun selvittelykeskuksen asettamat rahanpesuindikaattorit, jotka on huomattu kohdistuvan erityisesti kirjanpitäjiin (Keskusrikospoliisi 2019, 19–20).

Epäilyttävä toiminta

Asiakas vaihtaa kirjanpitäjää usein
 Asiakas vaikuttaa elävän yli varojensa
 Asiakkaalla on suhteettomat tulot toimintansa huomioon ottaen
 Asiakkaan toiminnassa on mukana epäiltyjä rikollisia tai rikollisten kumppaneita

Toiminnan volyymi tai myynti on epätavanomaisen suurta
 Ei työntekijöitä alalla, jossa se olisi epätavallista
 Paljon suuria käteisnostoja tai talletuksia
 Myynti ei vastaa oikeaa taloudellista tilannetta
 Tositteet vaikuttavat valetositteilta
 Talletuksia on toiminnalle epätyypillisiltä maksuvälineiltä
 Osinkoja maksetaa perusteetta ja kirjanpdon tarkastus paljastaa kavalluksen tai herättää epäilyksiä

Konsultti- ja palvelumaksut veroparatiisiryityksille / muut maksut veroparatiisitileille
 Yrityksellä on pankkitalletuksia ilmoittamatta sitä liikevaihdoksi
 Tehdyistä suorituksista ei seuraa liikevaihtoa tai myyntiä
 Monimutkaiset yritysraenteet, ei varmuutta tosiasiallisista edunsaajista
 Tekaistut myynti- ja ostosopimukset
 Monimutkaiset lainajärjestelyt ja epäselvyydet lainansaajan ja -antajan välillä
 Osakkeiden nimittäminen suhteetonta ottaen huomioon liiketoiminnan

Kuvio 3. Kirjanpitäjien rahanpesuindikaattorit (Keskusrikospoliisi 2019, 19–20).

4.5. Työntekijöiden koulutus ja valvonta

Ilmoitusvelvollisten pitää huolehtia, että heidän työntekijänsä saavat asianmukaisen koulutuksen lain sääntöjen noudattamisen varmistamiseksi. Tämän lisäksi ilmoitusvelvollisen yrityksen täytyy nimetä henkilö, joka vastaa lain vaatimusten noudattamisesta, jos tämä nähdään tarpeelliseksi ilmoitusvelvollisen toiminnan koon ja luonteen huomioon (HE 228/2016 vp, 203)

5. Tosiasialliset edunsaajat

Rahanpesulaki velvoittaa kirjanpitäjät tunnistamaan asiakkaansa ja tarkastamaan heidän edunsaajatietonsa (Patentti- ja rekisterihallitus 2020). Andersén (2020, 93) kirjoittaa, että tosiasiallisella edunsaajalla tarkoitetaan aina olemassa olevaa henkilöä, joka:

- Omistaa välillisesti tai suoraan yli 25 % yhtiöstä
- Käyttää välillisesti tai suoraan yli 25 % määräysvaltaa
- Käyttää määräysvaltaa muutoin
- On Säätiössä hallintoneuvoston tai hallituksen jäsen
- On kiinteistöosakeyhtiössä tai asunto-osakeyhtiössä hallituksen jäsen
- On hallituksen jäsen yhdistyksessä tai uskonnollisessa yhdyskunnassa
- On perustaja, edunsaaja, omaisuudenhoitaja tai asetettu suojelija, joka käyttää määräysvaltaa ulkomaisessa trustissa

6. Poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt

Uusitussa rahanpesulaissa poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tunnistamiseen on lisätty kohta, jonka mukaan myös kotimaiset poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt, heidän lähiomaisensa ja yhtiökumppanit tulee tunnistaa. Ilmoitusvelvollisella pitää olla riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvat menettelyt arvioidakseen asiakkaan poliittisen vaikutusvallan. (HE 228/2016 vp, 110)

Kuvio 4. Poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö lähipiireineen (Andersén 2020, 91).

Asiakassuhteen aloittaminen poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön kanssa pitää aina hyväksyttää ilmoitusvelvollisen yrityksen ylemmällä johdolla. Lisäksi henkilöä ei pidetä poliittisesti vaikutusvaltaisena, jos hän ei ole vähintään vuoteen toiminut sellaiseksi katsotussa tehtävässä. (L 28.6.2017/444)

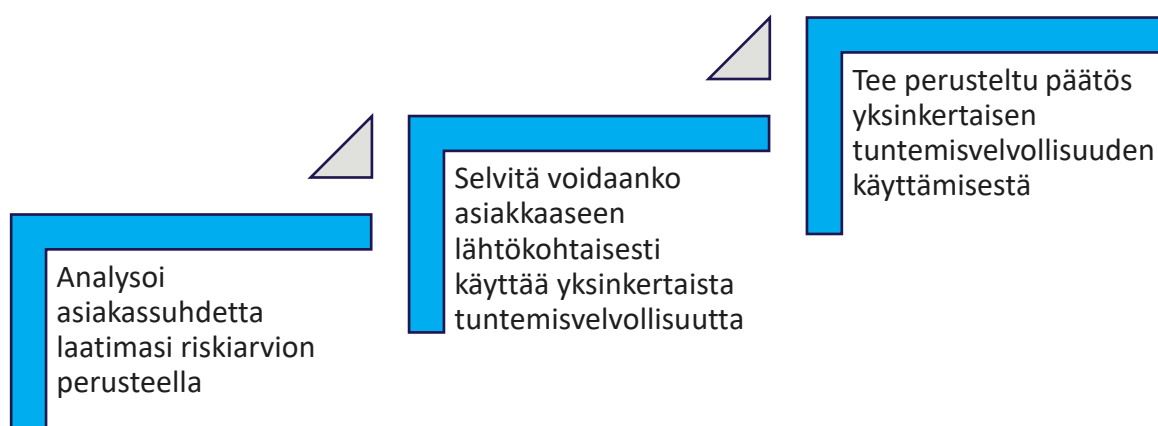

7. Yksinkertainen tuntemisvelvollisuus

Rahanpesulain (444/2017) mukaan yksinkertaistettua tuntemismenettelyä voidaan käyttää, jos riskiarvion perusteella asiakassuhteeseen katsotaan liittyvän matala rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. Andersénin (2020, 98) mukaan lähtökohtaisesti yksinkertaistettua tuntemismenettelyä voidaan käyttää esimerkiksi Suomen viranomaisiin, toimiluvan saaneisiin luottolaitoksiin ja yhtiöihin, joiden arvopaperilla käydään kauppaa julkisesti.

Yksinkertaisen tuntemisvelvollisuuden mukaiset tunnistamiskeinot, jotka voidaan toteuttaa kevennetysti (Andersén 2020, 98):

- Asiakkaan ja tämän edustajien tunnistaminen sekä henkilöllisyyksien todentaminen
- Tosiasiallisten edunsaajien tunnistaminen ja todentaminen
- Asiakasta koskevan tiedon hankinta
- Jatkuva seuranta ja selonottovelvollisuus
- Tuntemistietojen säilytys

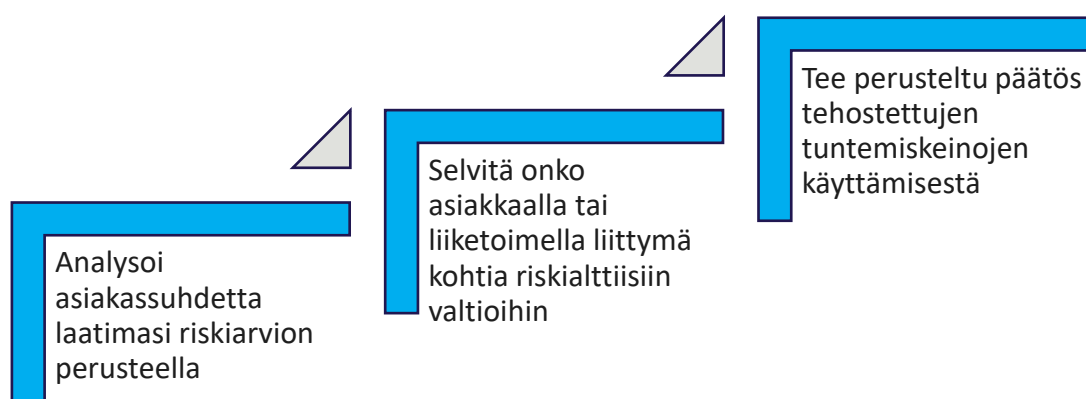
Kuvio 5. Yksinkertaistettu asiakkaan tunteminen (mukaillen Andersén 2020, 99).

8. Tehostettu tuntemisvelvollisuus

Rahanpesulain (444/2017) 3 luvun 10§:n mukaan tehostettua tuntemisen menettelyä tulee käyttää, jos asiakassuhteeseen tai liiketoimeen katsotaan riskiarvion perusteella liittyvän tavanomaista suurempi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski. Tehostettuja tuntemiskeinoja käytetään myös, jos asiakas on etätunnistettu, poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai tämän lähipiiriin kuuluva tai jos asiakkaalla tai liiketoimella on liittymäkohta valtioon, joka Euroopan komission mukaan muodostaa uhan Euroopan sisämarkkinalle tai kyseinen valtio ei noudata kansainvälisiä rahanpesun vastaisia menettelyitä.

Tehostetun tuntemisvelvollisuuden keinot (Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen 2017, 15):

- Erityisen huomion kiinnittäminen asiakkaaseen tai liiketoimeen ja yleisen asiakassuhteen tehostettu seuraaminen
- Huolellinen henkilöllisyyksien todentaminen
- Liiketoimien tarkoitusten ja taustojen selvitys
- Varojen alkuperän selvittäminen

Kuvio 6. Tehostettujen tuntemiskeinojen käytön prosessi (mukaillen Andersén 2020, 101).

9. Hallinnolliset seuraamukset

Lain mukaan ilmoitusvelvollisen laiminlyödessä velvollisuutensa noudattaa laissa asetettuja määräyksiä valvontaviranomainen voi antaa rikemaksun, julkisen varoituksen tai seuraamusmaksun. Rahanpesulain (444/2017) 8 luvun 1§:n mukaan rikemaksun suuruus määritellään kokonaisarviointin pohjalta. Siihen vaikuttavat menettelyn laatu, kestoaika ja laajuus.

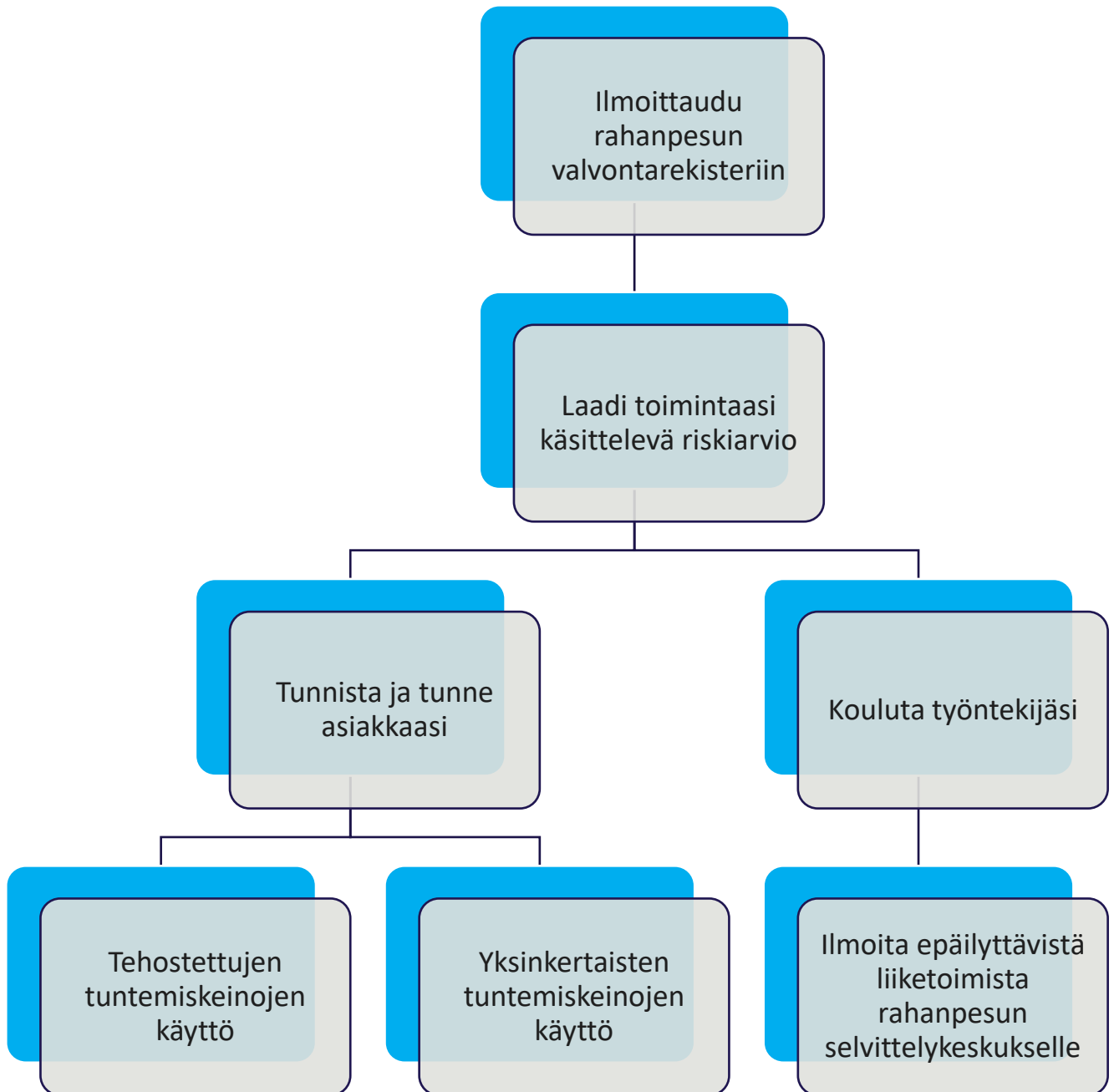
Lain mukaan seuraamusmaksu voidaan määrätä maksettavaksi tilanteissa, joissa ilmoitusvelvollinen on järjestelmällisesti tai toistuvasti laiminlyönyt tai jättänyt noudattamatta ilmoitusvelvollisille määrättyjä velvoitteita. Seuraamusmaksu voidaan määrätä oikeushenkilölle tai sen johdossa olevalle luonnolliselle henkilölle, joka on vastuussa rikkomuksesta.

Ilmoitusvelvollinen voi saada myös julkisen varoituksen valvontaviranomaiselta, jos tämä on huolimattomuuttaan tai tahallisesti jättänyt noudattamatta lain säännöksiä. Julkisen varoituksen antaminen edellyttää, ettei rikkomus kokonaisuudessaan ole niin vakava, että se vaatisi ankarampia toimenpiteitä. (L 28.6.2017/444, 8 luku 2§)

Rikemaksu	Seuraamusmaksu	Julkinen varoitus
<ul style="list-style-type: none"> • Kokonaisarviointi • Laatu • Kestoaika • Laajuus 	<ul style="list-style-type: none"> • Toistuvat / järjestelmälliset laiminlyönnit • Voidaan määrätä oikeushenkilölle tai luonnolliselle henkilölle 	<ul style="list-style-type: none"> • Huolimattomuus • Rikkomus ei ole kokonaisuudessaan vakava

Kuvio 7. Ilmoitusvelvollisen hallinnolliset seuraamukset.

10. Yhteenveto

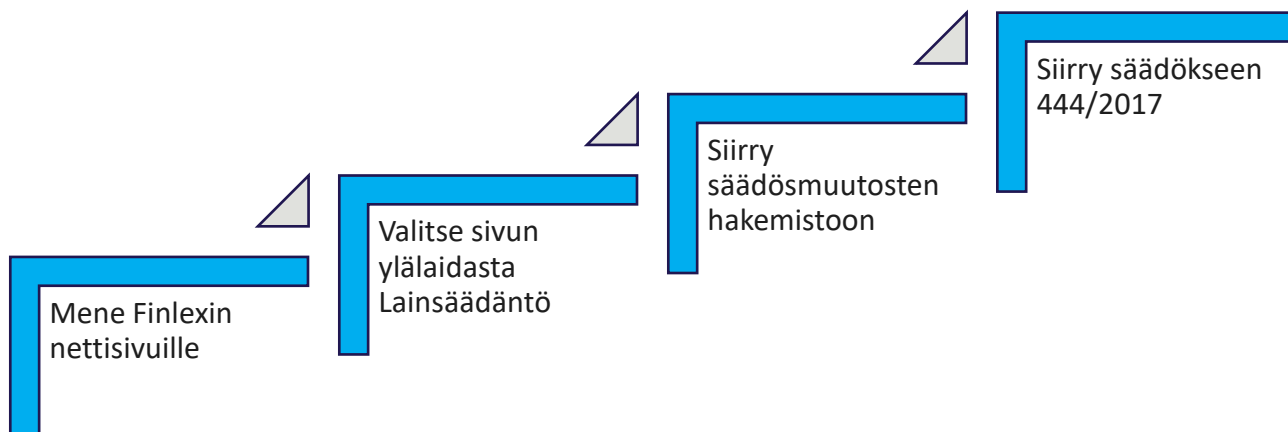

Kuvio 8. Yhteenveto Kirjanpitäjien vastuista.

11. Lisätietoa

Laissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017) kerrotaan, että valtioneuvoston asetuksilla säädetään tarkemmin yksinkertaiseen ja tehostettuun tuntemisvelvollisuuteen liittyvistä asiakkaista, tilanteista ja menettelytavoista. Valtioneuvoston asetuksella määritellään myös poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt tarkemmin. Tämän oppaan esimerkit eivät ole tyhjentyviä vaan suuntaa antavia oppaan tiiviinä pitämiseksi. Oppaan kirjoitus hetkellä valtioneuvoston asetuksia, jotka käsittelevät yksinkertaistettua ja tehostettua tuntemisvelvollisuutta, ei ole kuitenkaan vielä julkaistu. Valtioneuvoston asetus, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa tarkoitetuista merkittävistä julkisista tehtävistä (610/2019), on julkaistu.

Finlexin nettisivuilta löytyy laki kohtaisesti kaikki siihen liittyvät säädökset, kuten valtioneuvoston asetukset, säädösmuutosten hakemistosta. Tulevaisuudessa myös yksinkertaista ja tehostettua asiakkaan tuntemismenettelyä koskevat valtioneuvoston asetukset löytyvät sieltä, kun ne julkaistaan. Alla olevassa kuviossa on kerrottu reitti rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen vastaisen lain (444/2017) säädöshakemistoon.

Kuvio 9. Reitti valtioneuvoston asetuksiin.

12. Lähdeluettelo

- Aluehallintovirasto. 2017. [Verkkajulkaisu]. Ilmoitusvelvollisen riskiarvion laatiminen. [Viitattu 18.9.2020]. Saatavana: https://www.avi.fi/documents/10191/2370358/Riskiarvio-ohje_FI/0a9566c5-9a48-420d-896c-fd00c136f99a
- Aluehallintovirasto. 29.1.2020. Alakohtainen liite yleisohjeeseen – kirjanpito tehtäviä toimeksiannosta hoitavat. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.10.2020]. Saatavana: http://www.avi.fi/documents/10191/37932/Liite_uuteen_ohjeeseen_kirjanpito%20C3%A4j%C3%A4t.pdf/3400226e-340c-4c2a-b8c1-a262e2e9f3ba
- Andersén, A. 2020. Rahanpesun estäminen. Helsinki: Alma Talent.
- Finanssivalvonta. 6.9.2018. Selonotto- ja ilmoitusvelvollisuus. [Verkkosivu]. [Viitattu 30.9.2020]. Saatavana: <https://www.finanssivalvonta.fi/pankki/rahanpesun-estaminen/selonotto--ja-ilmoitusvelvollisuus/>
- HE 228/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä laiksi rahanpesun selvittelykeskuksesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.
- Keskusrikospoliisi. 11.1.2019. Rahanpesun selvittelykeskus. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 16.10.2020]. Saatavana: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/77455_Rahanpesuindikaattorit_11.1.2019_FINAL.pdf?fa61d9f79dfbd688
- L 28.6.2017/444. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä.
- Patentti- ja rekisterihallitus. 7.8.2020. Edunsaajailmoitus. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.10.2020]. Saatavana: <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/edunsaajatiedot.html>
- Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. 2017. Suomen Asianajajaliitto. [Verkkajulkaisu]. 14.9.2017. [Viitattu 22.10.2020]. Saatavana: [file:///C:/Users/User/Downloads/2019_01_B17_Ohje_rahanpesun_ja_terrorismin_rahottamisen_estamisesta_02092017%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/2019_01_B17_Ohje_rahanpesun_ja_terrorismin_rahottamisen_estamisesta_02092017%20(3).pdf)
- Sahavirta, R. 2008. Rahanpesu rangaistavana tekona. Jyväskylä: Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Sisäministeriö. 28.6.2017. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskeva lainsäädäntö voimaan. [Verkkosivu]. [Viitattu 5.10.2020]. Saatavana: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/rahanpesun-ja-terrorismin-rahoittamisen-estamista-koskeva-lainsaadanto-voimaan>